

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

**Možnosti využití veřejného prostoru
pro rozvoj vizuální gramotnosti ve výuce výtvarné výchovy na gymnáziích a ZUŠ**

Autor: Barbara Hüttlová

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství výtvarné výchovy pro základní umělecké školy a střední školy

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph. D.

Oponent: Mgr. Lucie Tikalová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Barbara Hüttlová

Studium: P16P0797

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství výtvarné výchovy pro základní umělecké školy a střední školy

Název diplomové práce: **Možnosti využití veřejného prostoru pro rozvoj vizuální gramotnosti ve výuce výtvarné výchovy na gymnáziích a ZUŠ.**

Název diplomové práce AJ: Possibilities of using public space for development of visual literacy at grammar schools and basic art schools.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce je rozdělena na dvě části - teoretickou, která seznamuje s problematikou vizuální kultury ve veřejném prostoru a praktickou, která prezentuje soubor příprav realizovaných na výtvarném oboru základní umělecké školy. Projekt využívá veřejného prostoru jako inspiračního východiska, ze kterého čerpá podněty, jež jsou následně tvořivě zpracovávány v prostorách školy.

HORÁČEK, Radek a Jan ZÁLEŠÁK. Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 190 s. ISBN 978-80-210-4371-8. BERGER, John. Způsoby vidění. Přeložil Andrea PRŮCHOVÁ HRŮZOVÁ. V Praze: Labyrint, 2016, 150 s. Labyrint fresh eye. ISBN 978-80-87260-78-4. MIRZOEFF, Nicholas. Úvod do vizuální kultury. Přeložil Petra HANÁKOVÁ, přeložil Kateřina SVATOŇOVÁ. Praha: Academia, 2012, 318 s. Vizuální studia. ISBN 978-80-200-1984-4. NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: krajina, místo, architektura. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010, 219 s. ISBN 978-80-7363-303-5. LESÁK, František. "--vidím jen to, co vím". Zlín: Archa, 2013, 201 s. Archaars. ISBN 978-80-87545-15-7. HRUŠKOVÁ, Adéla a Kateřina DYTRTOVÁ. Objekt zájmu. V Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 2012, 110 s. Projekty. ISBN 978-80-7414-547-6.

Garantující pracoviště: Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.

Oponent: Mgr. Lucie Tikalová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.12.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

HÜTTLOVÁ, Barbara. *Možnosti využití veřejného prostoru pro rozvoj vizuální gramotnosti ve výuce výtvarné výchovy na gymnáziích a ZUŠ*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 135 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá možnostmi využití vizuální kultury veřejného prostoru města Hradec Králové pro rozvoj vizuální gramotnosti ve výuce výtvarné výchovy. Teoretická část práce zasazuje téma do kontextu města a v jednotlivých kapitolách seznamuje s problematikou vizuální kultury a vizuální gramotnosti. Praktická část je prezentací realizovaného projektu, jehož inspiračním východiskem je vizuální kultura města. Součástí praktické práce je také slepá mapa, která nabádá čtenáře k tomu, aby více poznávali své město prostřednictvím vlastní zkušenosti s vizuální kulturou.

Klíčová slova: výtvarná výchova, veřejný prostor, vizuální kultura, vizuální gramotnost.

Annotation

HÜTTLOVÁ, Barbara. *Possibilities of using visual culture of public space to develop a visual literacy in art education at grammar school and Elementary Art School*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 135 pp. Diploma Thesis.

This diploma thesis is about possibilities of using visual culture of public space of Hradec Králové to develop a visual literacy in art education. The theoretical part puts the theme to the context of the town and in following chapters acquaints with the subject of visual culture. The practical part presents realised project inspired by the visual culture of the town. The „blind map“ is included in this part of the work and urges the readers to know their town more through their own experience with the visual culture.

Keywords: art education, public space, visual culture, visual literacy

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 FENOMENOLOGIE MÍSTA.....	12
2 MĚSTO JAKO MÍSTO PRO SETKÁNÍ S VIZUÁLNÍ KULTUROU.....	14
3 VIZUÁLNÍ KULTURA A TVORBA VE VEŘEJNÉM PROSTORU MĚSTA 16	
3.1 Konkrétní příklady realizovaných projektů ve veřejném prostoru.....	16
4 HISTORIE A FUNKCE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU.....	21
5 VIZUÁLNÍ SVĚT.....	23
5.1 Oblasti vizuální kultury – vysoké a nízké umění.....	24
5.2 Druhy vizuální kultury ve veřejném prostoru.....	27
6 VIZUÁLNÍ GRAMOTNOST.....	28
6.1 Rozvoj vizuální gramotnosti ve veřejném prostoru.....	30
6.2 Obraz jako základní jednotka vizuálního vnímání.....	30
7 ZÁŽITEK A PROŽITEK JAKO ZÁKLAD POZNÁVÁNÍ.....	33
8 ROLE DIVÁKA V PROCESU PŘIJÍMÁNÍ VIZUÁLNÍCH OBRAZŮ.....	35
9 GENIUS LOCI JAKO DALŠÍ ROZMĚR VIZUÁLNÍ KULTURY VE VEŘEJNÉM PROSTORU.....	37
10 PRÁCE S FIGUROU VE VEŘEJNÉM PROSTORU.....	39
11 KÝČ VE VEŘEJNÉM PROSTORU.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
12 CÍLE PROJEKTU.....	43
12.1 Vzdělávací cíle.....	43
12.2 Výchovné cíle.....	43
13 CÍLOVÁ SKUPINA A ČASOVÁ DOTACE PROJEKTU.....	45
14 NÁVAZNOST NA RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY.....	46
14.1 Pro gymnázia.....	46
14.2 Pro základní umělecké školy.....	47
15 KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY REALIZACE VÝUKY VÝTVARNÉ VÝCHOVY SE SPOLEČNÝM VÝCHODISKEM VE VIZUÁLNÍ KULTUŘE VEŘEJNÉHO PROSTORU.....	48
15.1 Seznámení s tématem a diskuse.....	48
15.2 Trasa společné procházky po městě.....	50
15.3 Konfrontace s uměleckým dílem ve veřejném prostoru.....	58

15.4 Grafický design	69
15.5 Abstraktní umění	91
15.6 Kýč	102
15.7 Společenské otázky ve veřejném prostoru	114
SEBEREFLEXNÍ HODNOCENÍ PROJEKTU.....	122
ZÁVĚR	126
SEZNAM PARAFRÁZOVANÉ LITERATURY	127
SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY	129
SEZNAM CITOVANÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	131
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	133

ÚVOD

Předkládaná práce pojednává o možnostech využití městského veřejného prostoru pro rozvoj vizuální gramotnosti v rámci předmětu výtvarná výchova na gymnáziích a výtvarného oboru na základních uměleckých školách. Vedle tradičního modelu výuky v prostorách škol a ateliérů tato práce nabízí čtenáři několik možností využití veřejných míst k realizaci výuky výtvarné výchovy. Výuka se přesouvá do kulis města, ze kterých je možné čerpat podněty k práci, hledat v nich výtvarné problémy a využít je jako místo pro samotnou realizaci tvůrčí práce. Veřejný prostor je protkán bohatou škálou námětů do hodin výtvarné výchovy, informace zde však musí divák – učitel a žák, hledat pečlivěji než například v místech, jež jsou primárně určena ke zprostředkování. Na tomto místě je nutné říci, že oproti těmto institucím (galeriím, muzeím...) veřejný prostor nabízí nejen práci s vysokým uměním hodným vystavení v reprezentativních prostorech, ale také širokou škálu nízkého umění, kýče, mediálních produktů, tedy všeho, co zahrnuje širší název „vizuální kultura“. Důležitost orientace diváka ve vizuální kultuře je v dnešní době vysoká, jelikož výrobků na trhu neustále přibývá a svět médií se snaží zmocnit nejen našich peněženek, ale i našich mozků. Rozumět vizuálním obrazům, se kterými se denně setkáváme ať už prostřednictvím médií nebo nezprostředkovaně, na základě vlastní zkušenosti, ovlivňuje naši orientaci ve světě a schopnost utváření vlastních názorů, což v dnešní době považují za základní pomůcku pro přežití. Domnívám se, že kromě nabývání nových vědomostí o výtvarném umění je také podstatné vzbudit zájem o veřejné dění, o otázky týkající se prostoru, ve kterém žijeme a který nás chtě nechtě ovlivňuje, podporovat schopnost vytváření a sdělování vlastních názorů a schopnost využití vlastních poznatků ke kritickému nahlížení na svět a sebe samého. Možnosti využití veřejného prostoru jako platformy pro rozvoj vizuální gramotnosti u žáků a studentů výtvarné výchovy bych touto prací ráda přiblížila pedagogům, žákům a studentům. Škála nabízených témat z prostředí veřejného prostoru, které slouží jako námět či jako prostor pro samotnou realizaci tvořivé činnosti, není návodem, více má sloužit jako inspirační východisko pro realizaci některých hodin výtvarné výchovy, které zapadají do konkrétního výchovně – vzdělávacího plánu či výtvarného projektu. V tomto případě nemá být mapa dogmaticky následována, je zde mnoho prostoru pro vlastní invenci a tvořivost. Základním cílem této práce je ukázat možnosti realizace výtvarné práce ve veřejném prostoru a nastínit možnosti čerpání námětů z prostředí, jež nás obklopuje a

v němž utváříme naše hodnoty a názory. Zavřít počítače, knihy a vyjít za brány škol přímo do prostoru bezprostřední interakce s vizuální kulturou, to je poselstvím této práce.

První kapitola pojednává o fenomenologii místa a definuje druhy vztahů člověka k přírodě. Následuje kapitola pojednávající o městě jako místu pro setkání s vizuální kulturou a definuje jeho funkci a význam z hlediska urbanistického, historického a sociálně-kulturního. Třetí kapitola představuje vybrané realizované projekty čerpající náměty z veřejného prostoru měst s důrazem na projekty realizované v Hradci Králové. Následující kapitola popisuje historii a funkci umění ve veřejném prostoru. Pátá kapitola seznamuje čtenáře s problematikou vizuální kultury a rozděluje ji na vysoké a nízké žánry umění ve vztahu k veřejnému prostoru města. Šestá kapitola představuje termín *vizuální gramotnost* jako jeden ze vzdělávacích cílů současné výtvarné výchovy. Následující kapitola popisuje zážitek a prožitek jako jeden ze způsobů poznávání a zdůrazňuje důležitost aktivního procesu prožívání. Další kapitola seznamuje s rolí diváka vizuální kultury ve veřejném prostoru. Devátá kapitola je pojednáním o *geniu loci*, důležité součásti míst a měst, která stojí za naši pozornost. Další kapitola seznamuje se způsoby práce s lidskou figurou v rámci média sochy či obrazu a poukazuje na možnosti konfrontace s uměleckým dílem přímo ve veřejném prostoru. Poslední, desátá kapitola teoretické části práce, pojednává o kýchci, zástupci žánru Praktická část práce prezentuje výtvarný projekt, jehož inspiračním východiskem je vizuální kultura veřejného prostoru Hradce Králové a prezentuje výsledné realizace studentů Základní umělecké školy Střezina, kde byl tento projekt představen.

„Snad právě omezení, jež představují galerie ze slonoviny a stránky časopisů o umění brání v růstu umění, jež sní o tom, že nebojácně vyjde do ulic, do neznáma, aby se setkalo a propojilo s životy druhých.“

(Lucy Lippard, Umělecké dílo ve veřejném prostoru, 1997, str. 78)

I TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části této práce se budu zabývat především přehledem a objasněním stěžejních termínů této práce a jejich propojením v teoretickou základnu pro druhou, praktickou část. Na začátku této části zasazuji téma práce do teoretického rámce pomocí statí o fenomenologii místa a vizuální kultuře. Popisuji zde také několik realizovaných projektů, jež využívají veřejný prostor a jeho vizuální kulturu jako inspirační východisko a na jejich základě stanovují stěžejní body praktické části práce.

1 FENOMENOLOGIE MÍSTA

Svět, ve kterém žijeme, lze popsat konkrétními skutečnostmi, které se v něm vyskytují a které ho utvářejí - lidé, zvířata, složky živé i neživé přírody, živly, přírodní jevy, lidmi vytvořená místa, věci. Součástí našich životů nejsou jen hmatatelné věci a jevy, jež lze spatřit okem, ale také neviditelné vztahy, pohnutky mysli a naše vnitřní prožívání. Náš hmotný a nehmotný život dohromady determinuje význam naší existence.

Každé místo je konkrétním označením prostředí a je určeno propojením materiálního a námi žitého světa a bez syntézy těchto světů nemůže existovat. Města, jako multifunkční jednotky, jsou tvořena sítí navzájem se prolínajících míst různých charakterů a funkcí, jež se proměňují v závislosti na konkrétních podmínkách prostředí a tradici. Proto žádná dvě města nejsou stejná a netvoří je žádná dvě stejná místa a nelze je popsat obecně poplatnými skutečnostmi s neutrálním nábojem. Naopak každé město je nutné popisovat z pohledu každodenních zkušeností zažívaných v kulisách konkrétního místa, jež byly vytvořeny na základě určitých vztahů k přírodě. První vztah lidé vyjadřují potřebou zobrazovat svůj výklad přírody a budovat. „*Tam, kde příroda nabízí ohraničený prostor, staví uzavřené místo,.....,kde příroda naznačuje směr, zřizuje cestu.*“ (Norberg-chulz, 2010, s. 17) Druhý vztah člověka k přírodě popisuje snaha člověka o připojení uměle vytvořeného prvku k přírodě v místě, kde si myslí, že je to žádoucí. Třetí vztah představují symboly, kterými člověk determinuje vztah k přírodě i sobě samému a výchozí obsahy transformuje do jiného média. (Norberg-Schulz, 2010, s. 6-18)

„Vizualizace, doplnění a symbolizace jsou stránkami obecného procesu osidlování, a bydlení v existenciálním slova smyslu na těchto funkcích závisí.“ (Norberg-Schulz, 2010, s. 17)

2 MĚSTO JAKO MÍSTO PRO SETKÁNÍ S VIZUÁLNÍ KULTUROU

Město jako geografický útvar musí splňovat několik kritérií týkajících se velikosti, počtu obyvatel a hustoty osídlení nebo například kompaktnosti. Tendence budování kompaktních měst, tedy takových, jež akumulují všechny potřebné funkce, se zvyšuje ve snaze sociálního propojení obyvatel. I přesto, že pro mnohé z nás město představuje především uspokojování našich potřeb a městskou zástavbu vnímáme jako kulisu jeviště, na kterém denně odehrajeme několik představení, město nám může být mnohem víc, město jsou totiž: „*po staletí utvářené vrstvy, nánosy, které zaznamenaly bourání, ale i stavění, a také volné prostory, které prověřil čas.*“ (Šépka a Tůmová, 2015, s. 10) Z hlediska urbanismu je každé město originálním organismem a není možné vytvořit univerzální předlohu platnou pro budování všech měst. Každé se tedy stává unikátním prostorem nabízejícím unikátní podívanou, prezentující unikátní vizuální obrazy. Podobu a fungování města mimo jiné také ovlivňují přírodní podmínky, kulturně-historické základy a neopomenutelná lidská činnost a zkušenost. Sama města jsou sémiotickým systémem, který je potřeba číst a interpretovat. I přesto, že nikdy nenavštívíme dvě stejná města se stejným sociokulturním rejstříkem, některé prvky se ve městech opakují ať už z důvodu historických poplatností či z důvodu, že se dnešní svět potýká se stejnými nebo velmi podobnými problémy, které se do společnosti, tedy do obyvatel měst, promítají. (Šépka a Tůmová, 2015, s. 8-12)

Průsečíkem většiny našich měst je historické jádro, jež reprezentuje původní rozsah a podobu obce a na základě dochovaných architektonických prvků určuje charakter současného města. Pokud se budeme čím dál více vzdalovat od tohoto centrálního území, městská zástavba se pro nás bude stávat více a více nekonkrétní a neuchopitelnou a na samém okraji, kde se město setkává se zemědělskou výrobou a nespécifikovanými polnostmi či satelitními městečky, nejsme schopni zachytit žádný znak, jež by nám potvrdil, že se nacházíme právě v tom, kterém městě. Je tedy jasné, proč kroky turistů vedou primárně do historických center měst – je zde možné na malém území načerpat velké množství vizuálních znaků platných právě pro tuto obec a získat tak zapamatovatelný zážitek z návštěvy. Kulturně-historická hodnota a jistá magičnost těchto

území umocňuje myšlenku *genia loci*, kterému je v této práci věnována samostatná kapitola.

Město z hlediska sociálně-kulturního života je specifickým organismem závislým na svých obyvatelích a naopak. V současné době v některých městech dochází k odlivu obyvatelstva na periferní oblasti města a do nových zástaveb, což má za následek oslabování majoritního vlivu centrální oblasti a utlumování společenského života v centru města. (Šépka a Tůmová, 2015, s. 18-28)

Dnešní město charakterizují dva pojmy, a těmi jsou transdisciplinarita a komplexita. Stejně jako nemožnost přesného vymezení obsahu a podoby vizuální kultury, ani město nelze považovat za jednoznačně vymezený prvek, jedná se spíše o pohyblivý komplex zmítaný různými vnějšími vlivy. Prostředí současného města je transdisciplinární, tedy o jeho vzhled a fungování se zasazuje několik aktivních účastníků zároveň, při čemž se jejich tendence mohou vzájemně podporovat či přičít. Město není výhradním působištěm architekta, ale jeho život je závislý především na obyvatelstvu, jehož produktem je veřejný život. Veřejnost má ve městě svou důležitou úlohu a *„nesmí být uvažována jen jako předmět akce tvůrců měst, ale jako její další, právě tak tvůrčí vrstva.“* (Šépka a Tůmová, 2015, s. 624) I přesto, že město z architektonického a urbanistického pohledu představují stabilní komplexy hmoty, i architekti Jan Šépka (*1969) a Mirka Tůmová (*1982) vyjadřují, že město spoluutváří také *„řada momentů, které se nedají naplánovat a vytvoří je až samotný život města.“* (Šépka a Tůmová, 2015, s. 624)

3 VIZUÁLNÍ KULTURA A TVORBA VE VEŘEJNÉM PROSTORU MĚSTA

Z předchozí kapitoly vyplývá, že konkrétní místo je esencí materiálních věcí a vnitřních životů každého z nás a má různé charaktery a funkce, jež se odvíjejí od podmínek určených podstatou konkrétního prostředí a jeho tradice. Existence města je podmíněna existencí života v něm. Mezi projevy života ve městě patří mimo jiné i umísťování prvků vizuální kultury do veřejného prostoru s výzvou k obyvatelům a návštěvníkům města zajímat se, reagovat, diskutovat, přemýšlet, chtít, tedy žít.

Současnou, stále se zesilující tendencí umělců a vystavovatelů uměleckých děl, je transformace klasické koncepce výstav v klasických výstavních prostorách (muzea, výstavní sítě, galerie) do prostor veřejných s požadavkem přímé účasti diváků. Se zvyšující se citlivostí lidí na otázky veřejné se zvyšuje také množství pořádaných uměleckých akcí a projektů vyzývajících veřejnost k její participaci. Tyto akce jsou spojeny principem latentní edukace, jež usiluje o výchovu, která vzniká v přímé konfrontaci s uměleckou tvorbou, materiálem či konceptem bez ovlivnění samotné tvůrčí činnosti před jejím zahájením. Stále více je podporováno promítnutí osobního života, každodenní zkušenosti a sebereflexe do svobodného výtvarného projevu žáků/studentů. Výtvarná výchova nemá být osvětou a přehledem neměnných názorů na umění. (Beková a Musilová, 2014, s. 7-9) „*Umění je nutno zakoušet na vlastní kůži – divergence zkušenosti zažité prostřednictvím participace na uměleckém díle je výrazným fenoménem současnosti.*“ (Beková a Musilová, 2014, s. 8)

3.1 Konkrétní příklady realizovaných projektů ve veřejném prostoru

V této kapitole představuji několik realizovaných projektů, jež vycházejí z veřejného prostoru města s většinovým zastoupením projektů realizovaných v Hradci Králové. Každý projekt hodnotím a zdůrazňuji stěžejní myšlenky, které jakkoli ovlivňují výslednou podobu praktické části této diplomové práce.

Univerzita Předlice (2012-2013) – Michal Kolečko (*1966)

Název projektu „Univerzita Předlice“ v sobě spojuje dvě velmi kontrastní skutečnosti – univerzitu – prestižní místo poskytující veřejnosti vysoký stupeň vzdělání a Předlice – sociálně vyloučenou lokalitu v Ústí nad Labem. Tento projekt se stal zadáním pro ročníkové, bakalářské či klauzurní práce studentů Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, kteří měli téma společensky odmítané části města zpracovat například z historického, designerského či urbanistického hlediska. Základní myšlenkou projektu je upozornit na stav konkrétní části veřejného prostoru města, zprostředkovat variaci náhledů na stav a význam vyloučené lokality a otevřít společenskou diskusi na toto téma. Studenti si prostřednictvím tohoto projektu měli uvědomit především vlastní schopnost a možnost vstupovat svými názory do prostoru veřejných diskusí a hledat vlastní postoj ve vztahu nejen ke konkrétnímu místu či sociálnímu problému, ale také utvářet vztah mezi sebou a uměním a sebou a okolním světem.¹

Projekt „Univerzita Předlice“ mě inspiroval tím, že zdánlivě nevýznamné a zavrhované místo, které je geograficky stále součástí města, ale z hlediska sociálního se v něm tvoří svět sám o sobě, může být nosným tématem pro obsáhlé práce na vysoké škole. Variabilita náhledů studentů, kteří projekt realizovali, na problém sociálně vyloučené lokality mě vede k myšlence, že v některých případech je při realizaci projektu vhodné studentům poskytnout volnost ve výběru média a umožnit tak každému vybrat si úhel pohledu, pod kterým bude na dané téma nahlížet a zároveň zajistit, že téma skupina studentů obsáhne více do hloubky a různou optikou.

Animace Velkého náměstí v Hradci Králové (2008) – Barbora Šnejdarová

Tato galerijní animace realizovaná v roce 2008 se zaměřuje na hledání nového pohledu na již známé místo – Velké náměstí v Hradci Králové. Nový pohled a nadhled získali účastníci animace z terasy Galerie moderního umění v Hradci Králové. Cílem projektu bylo znovu se podívat na známé věci, tentokrát z jiného úhlu, a nalézt věci nové, dosud neznámé. (Galajdová, 2009, s. 25-27)

¹ *Univerzita Předlice / Výstava studentů a pedagogů Fakulty umění a designu UJEP* [online]. [cit. 2019-06-10] Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/univerzita-predlice-vystava-studentu-a-pedagogu-fakulty-umeni-a-designu-ujep-5084541>

Tato animace, jež se zaměřila na Velké náměstí, je jednoduchou a krátkou podobou toho, co bude rozvinuto v praktické části této práce. Nový úhel pohledu, nový pohled na věc, nový pohled na svět a na sebe je to, co podnítila v účastnících své animace Barbora Šnejdarová a co je přemostěno do této praktické práce.

Projekty zaměřené na poznávání kulturních památek ve správě NPÚ-ÚOP (2008) – Markéta Krmencíková

Na kulturní památky jako součást veřejného prostoru se zaměřují projekty podporované magistrátem města České Budějovice. Mezi projekty patří: *Objevování renesanční zahrady zámku Kratochvíle*, *Putování od bludného kamene* nebo *Samson je také baroko*. Programy jsou určeny především žákům na obou stupních základní školy a studentům prvního stupně středních škol. Koncepce zahrnuje převážně edukační aktivity zaměřené na architekturu a historii a jejím cílem je zprostředkovat setkání s kulturními památkami pro širokou veřejnost, žáky či studenty a vzbudit zájem o objekty ve veřejném prostoru zprostředkované jinými způsoby než klasickou formou tištěné publikace či přednášky. (Galajdová, 2009, s. 63-65)

Výše zmíněné projekty představují už podle slov ve svých názvech „objevování, putování“ to, co by měli žáci a studenti při edukačních programech zažívat – objevovat. Zprostředkování informací o architektuře a historii v blízké přítomnosti zmiňovaných míst je způsob, kterým lze přímo propojit teoretické znalosti se zkušeností z veřejného prostoru a přemostit tak informace k vizuálním obrazům a viděné obrazy do schématu informací, které si utváříme.

Mariánský sloup na Velkém náměstí v Hradci Králové – Kristýna Dufková

Didaktická etuda Kristýny Dufkové pracuje se sochou ve veřejném prostoru – mariánským sloupem na Velkém náměstí a vedle konfrontace s vizuální kulturou a zprostředkování teoretických znalostí o ikonografii svatých, si klade za cíl podporu rozvoje čtenářské gramotnosti a schopnost práce s textovým materiálem a jeho reprodukce na základě písemného textu a pracovního listu vypracovaného pro potřeby edukačního programu. Práce studentů probíhá v těsné blízkosti mariánského sloupu, jedná se tedy o přímou konfrontaci s originálem. (Galajdová, 2009, s. 75-78)

Socha ve veřejném prostoru je jednou z kapitol praktické části této práce a stejně tak jako v případě edukační etudy Kristýny Dufkové je realizována v přímé konfrontaci s vizuální kulturou – sochou. Součástí edukace Dufkové je práce s textovým materiálem, již také ve zmíněné kapitole ověřuji.

Schodolez – Barbora Quaiserová, Olga Neprašová

Edukační etuda pracuje se světelnou-zvukovou instalací Jany Matějkové, kurátorky galerie Rondo. Instalace je součástí stromů na schodech vedoucích od Zimního stadionu na Pivovarské náměstí a nese název „Zpívající stromy“. Barbora Quaiserová a Olga Neprašová si kladou za cíl ukázat pod novým úhlem a v nových souvislostech známou část veřejného prostoru, která je jistě každodenní součástí životů mnohých z nás. Dále autorky zmiňují důležitost vnímání díla v kontextu s prostorem, ve kterém je umístěno či případné zásahy díla do veřejného prostoru. Studenti, kteří edukační etudu absolvují, mají k dispozici bloček na zaznamenávání důležitých postřehů a asociací. Součástí edukace je i písemné vyjádření myšlenek, formulování a slovní vyjadřování vlastních myšlenek. (Galajdová, 2009, s. 79-83)

Schodiště, jež autorky využívají je místem ve veřejném prostoru, které nemá neměnnou podobu, ale v průběhu dne a noci se proměňuje, proto nabízí širší škálu možností, jak s ním pracovat. Jedná se o místo ve veřejném prostoru, jež pro většinu z nás plní pouze funkci spojnice bodu A a bodu B, ale díky edukačnímu programu objevíme, že toto místo skrývá mnohem více. I tato myšlenka je rozvinuta v praktické části této práce.

Výše zmíněné realizované projekty sdílejí myšlenku důležitosti být součástí veřejného prostoru, ve kterém žijeme nejen fyzicky. Zajímat se, objevovat, zkoumat, diskutovat, to vše bychom měli v souvislosti s veřejným prostorem dělat. Vizuální kultura jako součást veřejného prostoru by se tak nenásilně měla stát součástí našeho kritického nahlížení na městský prostor. Vystává otázka, jak neefektivněji zařadit a realizovat edukační program cílící na proniknutí do problematiky vizuální kultury ve veřejném prostoru ve výuce výtvarné výchovy na gymnáziích a základních uměleckých školách? Předmět výtvarná výchova měl nabízet dostatek prostoru pro poznání svého okolí a skrze něj poznání sebe sama. Proto si myslím, že konfrontace s vizuální kulturou veřejného

prostoru a sociálními otázkami konkrétního města a možnost veřejného vyjádření vlastního názoru by měla být žákům a studentům umožňována právě v rámci výuky výtvarné výchovy. V následujícím textu prezentuji několik kapitol pojednávajících o stěžejních termínech a teoriích, jež mohou být teoretickým východiskem pro pochopení významu jednotlivých složek vizuální kultury ve veřejném prostoru a pro samotnou praktickou tvořivou činnost ve veřejném prostoru.

Oproti výše zmíněným projektům tato práce nahlíží na město komplexněji a hledá v něm různé druhy vizuální kultury, jež se mohou stát námětem tvořivých činností. Důležitým faktorem je zde také prvek náhody, jež souvisí se zájmem studentů o konkrétní oblasti vizuální kultury a jejich nasbírané materiály. Na rozdíl od citovaných projektů, tato práce pracuje převážně s materiály nasbíranými samotnými studenty a struktura a výsledná realizace se odvíjí od portfolia nasbíraných materiálů.

Následující kapitoly představují stěžejní termíny a potřebnou teoretickou základnu pro vytvoření výtvarného projektu prezentovaného v druhé části práce.

4 HISTORIE A FUNKCE VÝTVARNÉHO UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Prezentace výtvarného umění jako součásti vizuální kultury ve veřejném prostoru má svou tradici a vývojovou linii.

„Umělecké dílo mělo v rámci veřejných prostranství odedávna svoje významné místo z důvodů estetických, urbanistických, ideologických, reprezentativních i jiných.“
(Pavličková, 1997, s. 15)

Umísťování výtvarných děl do prostorů veřejně sdílených mělo za cíl především propojení všedního života s uměním a rozostření linie mezi těmi, kteří umění vyhledávají a těmi, kteří by se s ním nikdy cíleně nepotkali. Myšlenka, že umění by mělo být pro všechny, nejen pro vyvolenou skupinu lidí, znovu ožívá ve Spojených státech amerických 60. let. Využití potenciálu výtvarného umění pro sdělování názorů na politické či sociální problémy té doby se zdálo být efektivní a umění se stalo spojujícím prvkem pro tehdy nejistou společnost, jež se potýkala s mnoha nespravedlnostmi a měla vysoké tendence k vyjadřování svých nesouhlasů s válkou ve Vietnamu, rasovou nerovností či se stále přítomným omezováním ženských práv. Nositelem myšlenek umělců, kteří se chtěli pomocí své dovednosti vyjadřovat veřejně se stalo médium velkoplošné nástěnné malby, jež bylo srozumitelné pro široké a vrstevnaté publikum. Postupem času se tato myšlenka zpřístupnění umění a jeho zasazení do každodenních životů obyčejných lidí začala rozšiřovat do Evropy a uměleckými díly, jež se stala nositeli veřejně prezentovaných myšlenek, byly vedle velkoplošných maleb také sochy a samotné architektonické objekty. Přesto, že každé z děl vyjadřuje jinou myšlenku, jisté je to, že všechna mají snahu něco sdělit a reflektovat a jelikož jsou díla umístěna do prostoru veřejného, jedná se ve většině případů o reflexi sociálních či politických otázek dané kultury. Právě proto je umění ve veřejném prostoru vedle dalších forem vizuální kultury ve veřejném prostoru vhodným materiálem k seznámení se s koloritem té, které společnosti.

Mimo romantickou představu promlouvajících a sjednocujících uměleckých děl nesmíme opomenout také na jejich tradičnější funkci, a to funkci zdobnou. Ne všechna umělecká díla ve veřejném prostoru plní primárně funkci reakce na konkrétní události, ale jsou dokladem soudobého uměleckého slohu či potřeb vládnoucí politické strany. I tyto informace, jež můžeme z objektů číst, jsou velmi cenné, pomáhají nám orientovat se ve

strukturu města, seznamují nás s kulturně-historickými kontexty a lze s nimi pracovat v rámci hodin výtvarné výchovy. Jejich výpovědní hodnota je nezkreslená a přesně taková, jakou ji můžeme na konkrétním místě vnímat. (Pavličková, 1997, s. 10-17)

V případě, že se jedná o umělecké dílo, jež máme tu možnost vidět v jeho přirozeném a primárně určeném prostředí, je na místě přiblížit si způsoby práce s originálem a několik myšlenek teorie estetiky pojednávajících o reprodukovatelnosti uměleckého artefaktu a jeho auře.

Filozof Walter Benjamin (1892-1940) je autorem esejí, jež pojednávají o technické reprodukovatelnosti uměleckého díla. V době, kdy Benjamin své myšlenky formuloval, bylo možné umělecká díla reprodukovat pomocí fotografie nebo filmu. V dnešní době se k těmto médiím přidává také televize a internet. Benjamin hovoří o auře uměleckého díla, jež je dílu vlastní a tvoří jakousi pomyslnou energetickou bublinu okolo každého díla ukotvenou v tradici, čase a materiálu, z něž je dílo vytvořeno. Díky reprodukci ztrácí každé dílo svou originalitu a jedinečnost a je vymaněno z vazby na tradici. Z Benjaminových slov vyplývá, že díky ztrátě časoprostorové jedinečnosti uměleckých děl ztrácí ona zároveň status unikátního svědectví konkrétního místa v konkrétním čase a procesem technické reprodukce ztrácí dílo velkou část toho, co určuje jeho podstatu. (Benjamin, 1996, s. 15-35)

5 VIZUÁLNÍ SVĚT

Dnešní všední život většiny lidí je tvořen z velké části vizuálními vjemy, jež nás obklopují a někdy přímo atakují. „*Lidská zkušenost je vizuálnější a vizualizovanější.*“ (Horáček a Zálešák, 2007, s. 25) Zmíněné vizuální vjemy, tedy obrazy jsou využívány k prezentování určité informace v různých sférách našeho života. Primárním zdrojem těchto obrazů jsou v dnešní době média, televize, film, jež jsou nejen součástí našeho života, ale náš život také utvářejí. Do problematiky vizuální kultury zasahuje několik oborů – dějiny umění, filmová a mediální studia a také sociologie. Odborníci těchto oborů společně formulovali: „*Vizuální kultura se zabývá vizuálními událostmi, ve kterých spotřebitel odhaluje významy a získává informace nebo prožitky za pomoci vizuální technologie. Za vizuální technologii považujeme jakoukoliv formu aparátu vytvořeného pro běžný pohled nebo pro posílení běžného vidění; takovým aparátem může být olejomalba stejně jako televize či internet.*“ (Mirzoeff, 2012, s. 14)

Dalo by se říci, že v dnešní době je trendem vizualizace, tedy převádění do vizuální podoby skutečnosti, jejichž podstata sama o sobě vizuální není. Obrazy jsou dnes velmi věrohodným a žádaným zdrojem informací a většina z nás je na nich závislá. V souvislosti s tím mě napadá české přísloví, které tuto myšlenku zakořeněnou hluboko ve společnosti podporuje. „*Co oči nevidí, to srdce nebolí*“, je důkazem toho, že lidé staví vizuální zážitek nad ostatní a stává se pro ně nejdůvěryhodnějším a spolehlivým zdrojem informace.

Pokud je dnešní svět čím dál více vizualizovaný, nabízí se otázka, co vizualizuje a jak se odlišuje například od světa 17. století? Na obrazy jsou dnes převáděny informace, které se dříve šířily pouze prostřednictvím textového média či mluveného slova, jež byly západní kulturou vždy považovány za nejvyšší formu intelektuální činnosti. Od 18. století, které je považováno za počátek vizuální kultury, došlo k odklonu od striktně lingvistického přístupu k piktorálnímu. Toto je možné pozorovat na vizualizacích v mnoha sférách lidského působení od ekonomie po medicínu, ve které se dnes setkáme s nepřehledným množstvím vizuálních vzorců, jež ilustrují aktivitu různých částí lidského těla. Oblast počítačové techniky je záležitostí, jež se do vizuální kultury nesmazatelně zapsala díky množství prezentovaných obrazů, a především díky svému rozšíření mezi laickou veřejností. Pronikání do všech vrstev společnosti a nalézání vizuální zkušenosti v každodenním životě každého z nás je podstatou vizuální kultury, jež se snaží připoutat

naši pozornost právě k těmto běžným a nás nejvíce ovlivňujícím a určujícím skutečnostem. V souladu s teoriemi vidění a diváctví, škála vnímání těchto skutečností je široká tak, jak široká je škála jejich diváků. Diváky jsou návštěvníci muzea, galerie nebo kina a zároveň jsme to my všichni v našem běžném dni v domácnosti nebo ve veřejném prostoru, kteří přijímáme vizuální informace prostřednictvím nestabilních a ve vztahu k vnější realitě proměnlivých vizuálních obrazů. Jedním z rozdílů vizuální kultury a výtvarného umění je nemožnost shrnout dosud známé informace o vizuální kultuře a encyklopedizovat je, jelikož její stav je proměnlivý. To, co určuje vizuální kulturu a vymezuje její existenci je vztah diváka s viděným, který je stěžejní. Kontaktem diváka s technologií, kterou vnímá vzniká takzvaná vizuální událost, jež vzniká na základě vzájemného působení vizuálního znaku a technologie s divákem. Na porozumění vizuálnímu znaku závisí úspěšnost či neúspěšnost vizuálního obrazu, který je vizuálními znaky prezentován. Znak sestávající ze dvou částí – signifikantu (to, co je vidět) a signifikátu (to, co se tím myslím) může zůstat nepochopen nebo neuvěřen, přesto je však viděn, tedy interpretován. Dalo by se tedy říci, že vizuální kultura je postavena na principu znaků, ale samotná existence vizuální kultury je závislá na přijetí jejích vizuálních obrazů divákem. To, co zahrnujeme do vizuální kultury, tedy to, s čím je možné pracovat v rámci výtvarné výchovy blíže specifikuje následující kapitola. (Mirzoeff, 2012, s. 13-42)

5.1 Oblasti vizuální kultury – vysoké a nízké umění

Na úvod této podkapitoly je vhodné stanovit, ke které definici umění je odkazováno v rámci této práce. Totiž k určení druhových jmen je nutné porozumět jménu rodovému, kterým je v tomto případě *umění*. Podle definice George Dickieho (*1926) uvedené v knize Pavla Zahrádky „Vysoké versus populární umění“ je umění artefaktem, tedy předmětem vytvořeným člověkem, jež byl osobností ze světa umění, ať už samotným autorem, kritikem či kurátorem, prohlášen za pozoruhodný předmět, jež by měl být součástí našich zorných polí. Volným výkladem slov Dickieho může být za umění považováno cokoli, jelikož je zapotřebí pouze jeden hlas, jež upozorní na uměleckou hodnotu daného artefaktu a tímto hlasem může být kritik či umělec stejně tak jako každý jiný, kdo se za člena oblasti umění považuje. (Zahrádka, 2009, 16-19)

Vizuální kultura nabízí pro práci ve výtvarné výchově mnohem více námětů a zdrojů inspirace. Její záběr je mnohem širší než pouhá oblast vysokého výtvarného umění, která spadá do podkategorií samotné vizuální kultury. Stejně tak jako například v literatuře najdeme kvalitní a hodnotná díla s přínosem pro celý svět i jedince, propracovaným obsahem a moudrým morálním posláním, která vydávají prestižní nakladatelství a často se tato díla stávají předmětem společenských konverzací, v knihovnách mnohých z nás se jistě povalují i knihy s menší či téměř žádnou literární hodnotou, takzvané braky. Ve všech odvětvích umění se setkáme s tímto bipolárním směřováním a přijímání těchto děl společností je pro jejich životnost určující. Dílo vysokého umění je takové dílo, které je v západních kulturách považováno za velmi cenné a hodnotné díky své výpovědní hodnotě a patří mezi vážené artefakty, jež se stávají součástí kultury dané společnosti. Autoři takových děl jsou vážení lidé hodni zápisu do knih a jejich díla se těší obdivu návštěvníků kulturních institucí jako jsou muzea, galerie či knihovny, kteří jsou považováni za vzdělané publikum s vytríbeným vkusem a zájmem o kvalitní tvorbu. Vše ostatní, tedy to, co uměleckou hodnotu postrádá, nazýváme uměním nízkým nebo populárním či masovým, obě tyto oblasti, vysoká i nízká, mají na sebe navzájem velký vliv a jejich koexistence je významná pro podobu současné vizuální kultury. Abraham Kaplan, americký filozof, dokonce tvrdí, že díky existenci nízkého umění a pochopení jeho estetických nedostatků můžeme lépe pochopit uměleckou hodnotu umění vysokého než studiem jeho samého. Stejně tak jako pro kněze je přínosná znalost hříchu. Na tomto místě je důležité vyjádřit, že obě podoblasti vizuální kultury, jak vysoké, tak nízké umění, jsou vhodnými východisky pro tvůrčí činnost v rámci výtvarné výchovy, je však důležité rozlišit jednotlivé znaky příslušící té které kategorii a ve smyslu jejich podstaty s nimi pracovat. Rozlišovat mezi vysokou a populární kulturou by mělo být součástí vizuální gramotnosti, jež žáci prostřednictvím výtvarné výchovy rozvíjejí. Tedy v rámci výtvarné výchovy není problém pracovat s kýčem, stěžejní je však splnit požadavek porozumění podstatě kýče a schopnost objasnění jeho principů. V takovém případě, s teoretickou vybaveností, je možné pracovat i s tímto zdánlivě nehodnotným prvkem, jelikož jeho „nehodnota“ se může kladně promítnout do utváření našeho vkusu.

Otázkou je, jak nejlépe rozlišit jednotlivé kategorie umění na základě míry jejich umělecké hodnoty. Tento rozdíl lze posuzovat z hlediska *kritéria*, tedy měřítko poplatného dané společnosti. Dalším hlediskem je *zdroj rozlišení* kritéria, tedy společnost či společenská uskupení. Vysoké a nízké umění můžeme také rozlišovat na základě

předmětu, u kterého pozorujeme, jakým druhem rozlišení je oddělován od ostatních objektů. I přes dostupné teorie, kladené otázky a vzniklé odpovědi je problematické přesně vymežit rozdíl mezi vysokým a nízkým uměním a do procesu této determinace se zapojují také sociologické kontexty hovořící o subjektivních hodnotících stanoviscích, jež jsou vyjádřením osobních očekávání a potřeb a jejich naplnění. Sociologie umění zkoumá významy samotného pojmu umění na základě způsobů užití tohoto termínu a jeho hodnocení, jež vedou k budování struktury hodnoty uměleckého díla. Pro účely této práce zjednoduším obsah vymezených pojmů co nejefektivněji ve snaze umožnit využití kategorizace umění pro cíle výtvarné výchovy. (Zahrádka, 2009, s. 19-26)

Populární kultura, tedy něco, co vychází z lidu a je rozšířeno mezi širokou veřejností bylo často spojováno s termínem anarchie a reprezentovalo umělecké tendence vycházející ze společensky nižší vrstvy obyčejných lidí, prezentující despekt k politické a kulturní moci. V dnešní době není názor na populární kulturu a její autory takto hraniční, i když určité rysy si masová kultura uchovává dodnes. Bez existence nízkého umění by nebylo umění vysoké, které je, jak už samotné přízvisko napovídá, vysoce hodnocenou kategorií s menším, o to však vzdělanějším a vkusnějším obecnstvem. Oproti tomu nízké, pokleslé, vkusově nevyzrálé umění zasahovalo přímo masy lidí napříč kontinenty, a to hlavně díky svému rozšíření a technologicky podpořené výrobě, což jsou dva základní rysy charakterizující tuto kategorii umění. Oproti klasickému dílu vysokého umění, jež je vystaveno v klidných prostorách galerie, artefakt populární kultury vyjíždí za obrovského hluku co vteřinu z linek výrobního pásu. V kontextu výtvarného umění lze hovořit na jedné straně o malířství, sochařství či klasické architektuře, na straně druhé o komiksu, fotografii či filmu. Od první skupiny směrem k druhé cítíme vývoj zapojující mechanickou a elektronickou výrobu do procesů vzniku uměleckých hodnot. Tato hodnota je poměrem mezi hodnotitelem a hodnoceným a v případě, že jsou hodnotitelovy subjektivní požadavky na hodnocenou skutečnost splněny, může být hodnocenému připsána určitá umělecká hodnota. V tomto procesu je posuzována nejen estetická hodnota, ale také například morální či ekonomická. *„Obecně řečeno, uměleckou hodnotou díla rozumím celkový souhrn jednotlivých hodnot, které jsou včetně estetické hodnoty danému dílu připisovány.“* (Zahrádka, 2009, s. 27)

5.2 Druhy vizuální kultury ve veřejném prostoru

Z předchozí kapitoly víme, že oblast vizuální kultury je daleko širší než oblast samotného výtvarného umění a zahrnuje více podnětů, se kterými lze v rámci výtvarné výchovy pracovat. Ve veřejném prostoru můžeme vedle klasických disciplín vysokého umění, tedy maleb, fresek, reliéfů, soch a hodnotných architektonických děl vidět také představitele takzvané populární kultury, tedy reklamu, produkty grafického designu nebo kýč a veřejný prostor nám také nabízí volné pole pro řešení společenských či etických otázek prostřednictvím happeningu či performance a také přímou interakcí s přírodou v duchu land art. Obecně lze říci, že do populární kultury veřejného prostoru spadají takové objekty, jež jsou produkovány masově, mají zasáhnout širokou veřejnost a záměrně vyvolat konkrétní emoci. Jednomu z produktů populární kultury, s nímž se setkáváme ve veřejném prostoru města, kýči, je věnována samostatná kapitola v závěru této práce.

Na panorama různých měst se obě odvětví vizuální kultury vzájemně mísí a setkávají a utvářejí tak celkovou podobu dnešního města. Nelze mluvit o prototypu města, každé město je jiné v důsledku geografických, kulturně-historických a sociálních vlastností. (Zahrádka, 2009, s.9-20)

6 VIZUÁLNÍ GRAMOTNOST

V návaznosti na předchozí kapitolu pojednávající o vizualitě a vizualizaci dnešního světa, charakterizují vizuální gramotnost jako jeden ze vzdělávacích cílů současné výtvarné výchovy, jež považují za velmi důležitý, dalo by se říci stěžejní. Tato kapitola přibližuje důležitost vizuální gramotnosti v souvislosti se vzrůstajícím trendem vizuálních obrazů.

Ve školách dochází v procesu vzdělávání k rozvíjení gramotnosti u žáků/studentů. Gramotnost obecně chápeme jako schopnost číst a psát, existuje však několik specifických druhů gramotností, které vymezují schopnosti a dovednosti lidí v určité oblasti. Mezi ně patří například gramotnost matematická, počítačová, finanční, mediální a další. Pojem vizuální gramotnost se zařadil vedle ostatní druhy gramotnosti v posledních letech, kdy se stále více potřebujeme orientovat v soudobé vizuální kultuře. Teoretička Marie Fulková ve své knize *Vizuální gramotnost popisuje nutnost vybavení lidí „arzenálem kritických nástrojů, jak v současném vizuálním světě předcházet manipulacím a zacházet s mocí obrazů“*. (Fulková, 1992, s. 12)

Pro rozvoj vizuální gramotnosti na školách poskytuje vhodné podmínky výtvarná výchova, v rámci které žáci a studenti neustále zpracovávají vizuální podněty směřující ke kompetenci „čtení obrazů“. V době, kdy většinu vjemů přijímáme vizuálně, tedy prostřednictvím zraku, se domnívám, že je důležité rozvíjet a formovat tento specifický druh gramotnosti již od dětství a jedním z hlavních formovačů by měla být přirozeně škola, jež má možnost rozvíjet vizuální gramotnost za využití profesionálních znalostí zkušených pedagogů a umožnit žákům ověřovat si své schopnosti ve skupině/kolektivu a v přímém kontaktu s veřejným prostorem. Současná kurikula umožňují v rámci výtvarné výchovy pracovat se všemi druhy vizuální kultury a zpracovávat tak témata z oblasti vysokého umění i z oblasti všedního dne žáků a studentů, které jsou plné vizuálně obrazných vyjádření. (Fulková, 1992, s. 12-14)

Studium vizuální kultury je stěžejním pro rozvoj schopnosti kritického nahlížení na svět kolem nás a díky vysoké míře vizuálních obrazů, jež v dnešní době musíme přijímat a analyzovat, je nezbytné, naučit se pozorovat, interpretovat a porozumět. Výtvarnou výchovu považují za základní předmět, ve kterém by měly být tyto kompetence rozvíjeny a proto se zaměřují na smysl rozvoje vizuální gramotnosti žáků a studentů a mapují okruhy, které může míra naší vizuální gramotnosti ovlivňovat.

Dnešní doba, naše současnost, je často doprovázena přídavným jménem „rychlá“, což znamená rychlé životní tempo, rychlý příjem velkého množství informací, rychle se proměňující prostředí, v němž žijeme, i vztahy, které navazujeme. Denně přijímáme velké množství informací, z nichž ne všechny jsou pro nás důležité a žádoucí a přicházejí k nám různými cestami a za pomoci různých zprostředkovatelů. Nejvlivnějším prostředníkem jsou média, jejich síla je v dnešní době obrovská. Mediální svět je svět konzumu a oslovuje potenciálního konzumenta z velké části prostřednictvím vizuálních nabídek, jež každý z nás přijímá a vyhodnocuje jiným způsobem na základě vlastních schopností a dovedností, tedy na základě své vizuální a mediální gramotnosti.

Vidění jako fyzická schopnost, jíž disponuje většina lidstva, je pro nás velmi důležitá z hlediska hledání a určování našeho místa v okolním světě, jež je tvořen vším, co nás obklopuje, živým i neživým. Člověk je schopen za použití slov a svého jazyka popsat všechny vztahy, které se svým okolím navazujeme, ať už se jedná o vztahy mezilidské, vztahy s konkrétním prostředím či vztahy, které máme s věcmi kolem nás, ale tyto vztahy nahlas nepojmenováváme, ani o nich často nepřemýšlíme, přijímáme okolní skutečnosti jako platné a orientujeme se v nich pouze na základě přijímání vizuálních vjemů. V této souvislosti je důležitý „úhel pohledu“, jež má každý z nás jiný a přesto, že se mnoho lidí dívá na stejnou věc ve stejný moment, jejich myšlenkové pochody nebudou nikdy všechny stejné, jelikož mezi pozorovanou skutečností a naším mozkiem je vizuální vjem, jež je ovlivněn mnoha aspekty, jedním z nich je naše vizuální gramotnost a schopnost stavění skutečností do vzájemných vztahů a jejich zařazování do struktury naší myšlenkové mapy. „*Způsob, jakým vidíme věci, je ovlivněn tím, co víme či čemu věříme.*“ (Berger et al., 2016, s. 6) V souvislosti s vizuální gramotností je tedy důležité mít znalosti nebo alespoň povědomí o okolním světě a o tom, co se v něm děje, abychom byli schopni objektivně a kriticky nahlížet na skutečnosti kolem nás. Je důležité, aby si žáci uvědomovali, že i přesto, že vizuální vjemy, které přijímají pasivně, nejsou povinni přijímat, naopak, mají je třídit a analyzovat a vybírat si z nich jen ty, jež budou pro jejich vzdělávání a utváření si zdravého pohledu na svět, užitečné. „*Totíž dívat se, představuje akt volby.*“ (Berger et al., 2016, s. 7) Proto i to, že se na něco nedíváme nás může posunout vpřed a obohatit nás více než to, když se na něco díváme. Schopnost člověka pozorovat dění kolem sebe a jednotlivé vjemy pozorovat jako celky i s jejich vazbami a vztahy umožňuje tvorbu vztahů mezi námi a okolím, zároveň staví člověka do role pozorovaného, uvědomujeme si tedy, že stejně jako my se díváme na ostatní, i ostatní

se dívají na nás a zasazují si nás do vztahů s nimi samotnými. I my jsme součástí viděného světa a jsme jedním z mnoha vizuálních vjemů našeho světa.

Utváření vztahu nás s okolím a hledání a nalézání našeho místa ve světě je jedním z hlavních cílů výtvarné výchovy a způsob vidění je v cestě za těmito cíli stěžejní. (Berger et al., 2016, s. 7-20)

6.1 Rozvoj vizuální gramotnosti ve veřejném prostoru

Veřejný prostor vnímám jako prostor vhodný pro rozvíjení vizuální gramotnosti především ze dvou důvodů. Prvním z nich je samotná definice veřejného prostoru, která říká, že tento prostor je společný pro veřejnost, tedy pro nás všechny bez jakýchkoliv rozdílů. Míra dostupnosti tohoto prostředí je pro nás stejně vysoká a především přirozená, jelikož se jedná o prostor, ve kterém se můžeme svobodně pohybovat. Také považuji za důležité znát dobře své okolí, orientovat se v něm a zároveň ho dokázat využít k sebevzdělávání a sebepoznávání. Veřejný prostor, ať se jedná o městskou zástavbu nebo část přírody by nebyl veřejný, nebýt nás, veřejnosti, která s ním navazuje vztahy a zároveň my bychom nebyli bez veřejností bez onoho svobodného prostoru, jež je nám společný a když už nic jiného, spojuje nás s ostatními lidmi na světě. Z hlediska vizuální kultury je veřejný prostor velmi živým a bohatým organismem, který se proměňuje a proměňuje i nás samotné, stejně tak, jako my si jej přizpůsobujeme k obrazu svému. (Dytrtová a Hrušková, 2012, s. 19-23)

6.2 Obraz jako základní jednotka vizuálního vnímání

Základní definice slova „obraz“ říká, že se jedná o dvourozměrné grafické vyjádření. Má také několik přenesených významů, jež se začaly mimo jiné objevovat v důsledku technického rozvoje světa. Mluví se tedy o televizním obrazu, digitálním obrazu, krevním obrazu, obrazu ve smyslu části divadelní hry. Všem těmto obrazům je společné, že jsou nositelem nějaké myšlenky či informace.

Když se řekne „obraz“, každý si nejspíše představí plátno v rámu s malbou, tedy umělecké dílo. Vývoj významu a nosné myšlenky obrazů/uměleckých děl je zajímavý a dnešní podoby obrazů, jež vnímáme, z něj vycházejí, v některých případech současných

obrazů především mediálního světa můžeme vidět odkaz k jejich prapůvodní funkci. Zpočátku totiž vznikající obrazová díla vznikala za účelem navození nějakých nepřítomných až mystických skutečností. Nejednalo se zdaleka o přepis pravdivé informace. Souvislost s dnešní podobou obrazových vyjádření v oblasti konzumu a médií je zřejmá, často se jedná o obrazy nereálných skutečností, jež mají v lidech evokovat touhu po jejich uskutečnění a dosažení či vlastnění. Předkládání ne zcela pravdivých a nepřítomných jevů je jedním ze základních metod těch, kteří chtějí útočit na naše zrakové vnímání. Postupem času začalo být umělci více a více využíváno obrazů jako dokladů soudobé reálné skutečnosti, jež byla uchována v podobě média obrazu, který plnil funkci jakéhosi záznamu. Do procesu vnímání obrazu se mezi nás a obraz staví třetí strana, samotný autor obrazu, jež je v tomto trojúhelníku velmi důležitý a vkládá do našeho způsobu vidění specifické vidění samotného tvůrce. S vědomím toho, že do naší přímé interakce s obrazem se vždy vkládá specifické oko autora, jehož úhel pohledu je pro vnímání obrazu námi samotnými výchozí, musíme přemýšlet o vnímaných obrazech jako o relativních záznamech relativních skutečností a přistupovat k jejich nahlížení kriticky, nejen pasivně přijímat jejich výpověď. Vstup individuality autora jako proměnné do rovnice mezi vztahem pozorovatele a pozorovaného začínají lidé respektovat v období renesance, které je známé pro svůj kladný vztah k individualizaci a humanizaci. Přesto, že umělci často vyčnívali/vyčnívají svými myšlenkovými pochody a názory nad zbytek neuměleckého světa, dá se říci, že jejich prezentování skutečnosti a jejich úhel pohledu je poplatný době a společnosti, ve které ten, který umělec žil a dá se tak z těchto historických obrazů vycítit základní ladění společnosti a její naladění vůči zobrazovaným tématům. (Berger, 2016, s. 6-26)

Vedle obrazu jako svědectví o tom, co bylo a mnohdy již není, se postupem doby objevuje specifické médium, jež přináší velké množství záznamů skutečnosti a oslovuje mnoho autorů, kteří se prostřednictvím tohoto media nepřímo vyjadřují k různým skutečnostem. Jedná se o fotografii, která umožňuje zaznamenat ve velmi krátké době množství jevů a i přesto, že k jejímu zhotovení je potřeba přístroj, nejedná se pouze o mechanický záznam, i v tomto případě se mezi objektiv fotoaparátu a fotografovanou skutečnost staví autor, tedy fotograf, a jeho způsob vidění.

Do našeho vlastního způsobu vidění, ať se jedná o vidění uměleckých děl, fotografií nebo současných, často mediálních, obrazových sdělení, vždy se jedná o interakci pozorovatele s pozorovaným a do jejich vztahu se vkládá vědomí autora

pozorovaného, jež je třeba při přijímání vizuální informace zohlednit stejně tak jako záměr sdělované informace. V procesu předkládání informací autorem divákovi může dojít k záměrné modifikaci zobrazované skutečnosti. V souvislosti s historickými obrazy šlo o potlačování informací, jež nebyly v souladu s ideologií a potřebami vládnoucí vrstvy nebo zadavatelů těchto děl. Společným jmenovatelem historických obrazů byla jejich jedinečnost a spojitost s místem, na kterém byly k vidění, avšak pouze do doby, kdy se objevila kamera, která umožnila přenos záznamu bez ohledu na fyzickou vzdálenost od pozorovatele. Dnes přijímáme mnoho těchto obrazů prostřednictvím kamerového záznamu a televize, jsme přímo pohlceni záplavou obrazových sdělení, která na nás působí a vcházejí až do míst, jež jsou vyhrazená pro nás a náš soukromý život, do našich domovů. Setkáváme se tak s množstvím reprodukováných obrazových záznamů, jejichž kvalita a výpovědní hodnota bývá potlačena. Množství obrazových vjemů, často vytržených z kontextu, se na nás snaží působit a má schopnost manipulovat s naším úhlem pohledu. Do vztahu pozorovatele, pozorovaného a autora pozorovaného se vkládá další člen, který může být nazván zprostředkovatelem a vztahové pole zahrnutých subjektů se rozrůstá o další vrstvu, která překrývá prapůvodní skutečnost a pravdivost zobrazovaného a může ovlivnit výslednou podobu našeho vjemu. (Berger, 2016, s. 116-135)

Velkým problémem nás, diváků, je v dnešní době přemíra obrazových informací, jež jsme nuceni zpracovávat, dochází k jejich ignoraci či pasivnímu vnímání bez dalšího zpracování. Tento trend povrchového přijímání informací a nekritického uvažování má za následek neschopnost hlubšího soustředění na jeden konkrétní obraz a myšlení se zohledněním různých historických, kulturních či sociálních kontextů. Toto se promítá i do procesu interakce s výtvarným uměním. Dostáváme se tedy do začarovaného kruhu, kde na základě přemíry vjemů soudobé vizuální kultury nejsme schopni porozumět vizuální kultuře minulé, jejíž analýza by pro nás mohla být výchozí v procesu hodnocení a kritického nahlížení na současné formy vizuální kultury a jejich analyzování. (Dytrtová a Hrušková, 2012, s. 33)

7 ZÁŽITEK A PROŽITEK JAKO ZÁKLAD POZNÁVÁNÍ

Výtvarné vzdělávání umožňuje pedagogům využít různých metod k zpřístupnění umění svým žákům/studentům. Tendencí tohoto předmětu je v dnešní době především podněcovat žáky/studenty k tvořivé činnosti, díky níž vznikají jedinečná díla. Rozhodně výtvarná výchova neusiluje o unifikovaná díla, jež ponесou stejnou myšlenku napříč celou skupinou tvůrců. Jedinečné tvůrčí postupy a jsou cennější než samotný finální produkt. Všechny náměty k tvůrčím činnostem pramení z života, který žijeme a situací, které zažíváme. Zážitek je v tomto kontextu velmi cenným motivem k vytváření osobních názorů a kritických soudů o určitých životních situacích. Zážitek je pro každého z nás cenným hybatelem našich myšlenek a činů a pomáhá nám utvářet si obraz o světě kolem nás, do kterého patříme. Dle Slavíka „*slovem „zážitek“ tedy označujeme osobní přístup k určité životní situaci, kterou jsme díky zážitku uchopili a můžeme se k ní ve vzpomínkách navracet...Zážitkem je to, co ze situace můžeme uchopit, pamatovat si a dále s tím v myšlenkách, představách nebo fakticky zacházet. Jinými slovy: ačkoliv situaci zažíváme zde a nyní, zážitkem je pro nás v konečném důsledku to, co si ze situace odnášíme jako vzpomínky, více nebo méně přístupné pro opakovatelný návrat.*“ (Slavík a Wawrosz, 2011, s. 64)

Prožitek pak dělá z lidí bytosti citící, vnímající a schopné formulování vlastních názorů. Lidé prožitky vyhledávají ve snaze obohatit svou osobnost a posílit tak svůj index niterných stavů a procesů. Instrukce zprostředkovávající vizuální kulturu nabízejí širokou škálu žádaných prožitků a zaujímají tak plnohodnotné místo v životech lidí, jež mají potřebu dosahovat prožitků v době svého osobního volna. (Horáček a Zálešák, 2007, s. 25)

Na rozdíl od zážitku je prožitek zdůrazněn aktivním procesem prožívání a je reakcí na aktuálně probíhající fyzické, tedy tělesné či psychické, tedy myšlenkové aktivity. Výchova prožitkem vede k hlubšímu upevnění prožité skutečnosti a dává námi přijímané zkušenosti konkrétní obrysy. V případě přeměny prožitku na zážitek a jeho zařazení do struktury naší paměti jej můžeme dále a znovu zpracovávat v rámci zážitkové pedagogiky za pomoci vybavení si intenzivně procítěného prožitku s cílem odnést si z tohoto procesu určitou zkušenost. (Horáček a Zálešák, 2007, s. 156-158)

Kirchner popisuje zkušenost jako „*výsledný otisk, který má v každém jedinci jinou dimenzi, a především je to výsledek procesů uvědomování a jednání ze situací, které měly značnou emoční působivost, velkou emoční hodnotu. Pokud byla situace emočně nepůsobivá, hodnotově nízká, blízká úrovni „každodennosti“, nevzniká žádná zkušenost. Ba ani za dvě hodiny si už nepamätujeme, o co šlo, nezůstává v nás žádná zkušenost, otisk.*“ (Kirchner, 2009, s. 26)

Nabízí se otázka, zda je opravdu nutné aktivně prožívat, pokud toužíme po smysluplném obohacování svého já, či pouhé vizuální vnímání, tedy dívání se, je pro člověka prospěšné? Odpovídá Ladislav Kesner svým tvrzením: „*Vědecké výzkumy podstaty vnímání prokazují, že i pouhé vidění tvoří kompletní interakce mysli, těla a prostředí. Estetický prožitek se neodehrává jen v hlavě, ale je psychosomatickou zkušeností.*“ (Kesner, 2005, s. 117)

Toto tvrzení v kontextu méj diplomové práce potvrzuje, že realizace výtvarné výchovy ve veřejném prostoru nebo alespoň čerpání inspirace v podobě vizuální kultury z veřejně přístupných prostranství, je vhodným způsobem k řešení výtvarných problémů, aktivizuje naši mysl a propojuje ji s tělem, jež je součástí konkrétního prostředí. Veřejný prostor v kontrastu s muzei, jež návštěvníkům nabízejí širokou škálu prožitků od relaxace po získávání nových informací, je jakýmsi němým odkazem soudobého společenského dění a reflexí společenského života konkrétních lidí na konkrétním místě. Z hlediska čerpání prožitků z obou zmíněných oblastí, lze směřovat k získání dlouhotrvajících aktiv důležitých pro vývoj různých složek naší osobnosti zahrnující tvořivost, abstraktní uvažování či vizuální gramotnost.

Při získávání zážitků ve veřejném prostoru se můžeme potýkat s neschopností vizuálního vnímání. Důvodem je změna významu veřejného prostoru od původního klasického „prostředí, ve kterém žijeme“ na „jedinečný prostor umění“. I takové transformace životních postojů a celoživotních jistot, mohou být předmětem diskusí v rámci výtvarné výchovy a změna úhlu pohledu na něco, co je nám tak známé, a přesto může nabídnout něco nového, je zjištění, jež prohlubuje náš vztah k okolí a dokazuje, že svět kolem nás má mnoho rozměrů a vrstev, které je možné objevovat. Kdy jindy než v rámci výtvarné výchovy, je vhodné zjistit, že „*naš životní prostor je přesto tvořen právě tímto uměním, které se promítá do všeho kolem nás*“. (Horáček a Zálešák, 2007, s. 25)

8 ROLE DIVÁKA V PROCESU PŘIJÍMÁNÍ VIZUÁLNÍCH OBRAZŮ

Hlavní rolí člověka diváka, jak už jeho pojmenování napovídá, je „dívat se“. Dívání je společnou činností všech diváků, avšak úhel jejich pohledu, hloubka a vnímání, tedy odraz pozorovaného v divákově mysli, se mění. V souvislosti s vizuální kulturou chápeme procesem dívání nejen pouze fyziologickou schopnost člověka vidět prostřednictvím zraku/očí určitou skutečnost, věc, ale dívání znamená vidění znaků a rozeznávání významů obsažených v pozorovaném. Způsob vnímání námi pozorované skutečnosti závisí na mnoha faktorech, jež nás během života ovlivnily. Jedním z hlavních faktorů je zkušenost, znalost, dalo by se říci individuální míra informace, kterou o pozorovaném jevu máme. Jedná se tedy o faktor vycházející přímo z osobnosti konkrétního diváka, může se proměňovat sbíráním nových informací o pozorovaném. Informace k rozšiřování zkušenosti nabízejí mimo jiné instituce zprostředkovávající vizuální kulturu. Nejčastějšími druhy jsou: interaktivní výstava, diskuse s autorem, komentovaná prohlídka, brožury a katalogy k výstavám, tvořivé dílny k výstavám a různé doprovodné akce. Vizuální kultura ve veřejném prostoru není (většinou) divákům vysvětlována pomocí jazyka, jedná se pouze o součást města, která však má svou výpovědní hodnotu, a především v případě architektury ji lze vnímat jako historický odkaz doby, jež od svého vzniku doposud stojí na původně určeném místě a v kontextu s ostatní zástavbou může vypovědět mnoho o proměnách konkrétního veřejného prostoru. Divák má možnost vnímat vizuální kulturu na místě, které se stává pro ni kontextem. Následkem vnímání určité skutečnosti divákem dochází k procesu interpretace, která se odehrává v mysli diváka a propojuje objektivní informace o vnímaném, kterými divák disponuje subjektivními reflexemi, jež do procesu interpretace vkládá. (Struken a Cartwright, 2009, s. 59-64)

„Interpretovat obrazy znamená zkoumat předpoklady, které do nich v různých dobách a na různých místech vnášíme my sami a ostatní lidé, kdy se snažíme dekódovat vizuální jazyk, který mluví. Všechny obrazy obsahují různé významové vrstvy, které zahrnují takové formální, kulturní a sociohistorické odkazy, a způsoby, jimiž odkazují k obrazům, které je předcházely.“ (Struken a Cartwright, 2009, s. 64)

Role diváka vizuální kultury ve veřejném prostoru je znevýhodněna nedostatkem či úplnou absencí dostupných informací, které musí divák sám získat a použít při reflexi.

Do procesu uchopení významů v pozorovaném obsažených se vkládá mimo osobnosti diváka a autora také kontext, v případě veřejného prostoru mimo kontext historický zohledňujeme také vztah ke konkrétnímu místu a okamžiku neboť: „*Umění je aktivita, která spočívá ve vytváření vztahů ke světu, ke zhmotnění svých vlastních vztahů k prostoru a času, ať tou či onou formou.*“ (Bourriaud, 2004. s. 96) [33]

Rozdíl mezi rolí diváka ve veřejném prostoru a diváka v instituci zprostředkovávající vizuální kulturu vnímám především v přirozenosti této role. Zatímco ve veřejném prostoru, tedy v prostředí, ve kterém žijeme a prožíváme vizuální zkušenosti, se chováme způsobem, který vychází z povahy naší osobnosti, v institucích jsou často role diváka unifikované, zaměřené na konkrétní stejné skutečnosti, i přesto, že zkušenost každého diváka je nepřenositelná. Veřejný prostor můžeme tedy chápat jako kontext každého z nás, v jehož mezích se odehrává naše vizuální zkušenost. (Dytrtová a Hrušková, 2012, s. 31)

Důležitými prvky ve vnímání vizuální kultury přímo ve veřejném prostoru jsou dimenze a proporce, jež můžeme přímo konfrontovat s okolním prostorem. Dimenzí rozumíme míru pozorovaného v konkrétním prostoru. Proporce vyjadřuje poměry jednotlivých částí celku nebo poměry celku a okolí. V souvislosti s využitím veřejného prostoru pro rozvoj vizuální gramotnosti ve školách, jmenuji například oblast reklamní grafiky, která se objevuje na mnoha místech, můžeme tak na ni kriticky nahlížet přímo v prostoru potenciálních diváků. (Lesák, 2013, s. 97)

9 GENIUS LOCI JAKO DALŠÍ ROZMĚR VIZUÁLNÍ KULTURY VE VEŘEJNÉM PROSTORU

„Aby člověk našel oporu pro svou existenci, musí být schopen se orientovat, musí vědět, kde je. Ale také se musí identifikovat se svým prostředím, tj. musí vědět, jaké je určité místo.“ (Norberg-Schulz, 2010, s. 18)

Architektonický, trojrozměrný prostor města v sobě obsahuje budovy, architektonické prvky, hmatatelné věci, jednotky, které jsme schopni popsat pomocí pojmenování místa (podstatné slovo) a umístění prvků uvnitř něj (předložka). To, co však určuje ráz konkrétního prostoru, je jeho charakter, k jehož popisu používáme přídavná jména. (Norberg-Schulz, 2010, s. 15-16)

Dle Páskové a Zelenky je genius loci *"holistický souhrn hmatatelných i nehmatatelných projevů historie i současnosti lokality, jedinečný a neopakovatelný, vytvářející svou kontinuální interakci s duchovním světem návštěvníka nebo rezidenta jeho vícerozměrný dynamický vjem z dané lokality. Genius loci nemůže být zcela zprostředkován informační technologií, neboť ICT dokáže přenést pouze část charakteristiky místa."* (Zelenka a Pásková, 2012, s.448)

V konceptu této práce znamená genius loci něco jako přidaná hodnota, jež nad hodnoty architektonické či historické, obohacuje konkrétní místo, a skrze své působení na subjekty zvýrazňuje protichůdné i souzvučné tendence, jež se rezonují v našich osobnostech.

Obecnými definicemi spojení „genius loci“ jsou neopakovatelná atmosféra nebo tvářnost, tedy určitý typický vzhled dané lokality. Tato dvě tvrzení podporují problematickou uchopitelnost jevu, jež se projevuje v podobě zážitku či pouhého dojmu, jenž je ovlivňován a zároveň tvořen řadou proměnlivých vnějších vlivů, jako je roční období, atmosférické a světelné podmínky, prostorové uspořádání a samotným psychickým a fyzickým rozpořením subjektu. (Norberg-Schulz, 2010, s. 19-20)

V dnešní době virtuální reality je čím dál důležitější uvědomovat si, že jsme součástí nějaké určité oblasti, která je tvořena přírodou, městy, vesnicemi a lidmi. Stejně tak jako zvířata, i lidé jsou geneticky předurčeni k pobytu na konkrétním místě, konkrétním světadíle, konkrétní planetě. To, kde žijeme, má tedy nějaký důvod, i přesto, že sepejetí s rodným místem či zemí už není tak pevné jako kdysi, kdy lidé téměř necestovali a nepouštěli se za hranice své planety. V životě obecně i ve výtvarné výchově bychom měli

vnímat místo našeho bydliště, ať už jej zúžíme na konkrétní město, kraj nebo zemi, nám může sloužit jako nepřebornou studnici inspirace a prostor, ze kterého můžeme brát, ale zároveň bychom mu měli vracet tak, aby vznikla rovnováha mezi činností člověka a přírodou. Budeme-li mluvit o *geniu loci*, narazíme také na témata enviromentální výchovy, již je vhodné do vzdělávání uměním promítnout.

10 PRÁCE S FIGUROU VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Lidská figura jako motiv se objevuje ve velké míře v malířství i sochařství a je možné se s tímto prvkem setkat i ve veřejném prostoru především v podobě volně stojících soch či reliéfů připoutaných k architektuře. Pro práci s lidským tělem jako součástí vizuální kultury je vhodné znát vývoj zobrazování figurativních výjevů napříč historií, seznámit se s přísným kánonem zobrazování postav v některých civilizacích až po stylizované linie a tvary představující právě lidské tělo. Společným jmenovatelem všech historicky zachycených figur i figur, s nimiž se můžeme v rámci dnešní vizuální kultury setkat například na billboardech, je jejich primární funkce, jíž je promlouvání, sdělování myšlenky či informace, jež jsou ukryty v samotné figuře. Postoj, gesto a mimika jsou nositeli informace a pokud budeme chtít, mohou k nám promlouvat. Řeč těla figur ve veřejném prostoru můžeme vnímat jako čistou, neovlivněnou výpověď autora skrze dílo, jež promlouvá prostřednictvím nonverbálního sdělení. Možnost pozorovat figuru v autentickém prostředí či v prostředí, do kterého je na konkrétní čas s konkrétním úmyslem umístěna, je vždy výhodou a stejně tak jako poznání člověka v jeho přirozeném prostředí, nám mnohdy poodkryje některé jinak skryté stránky jeho osobnosti, v případě sochy, se stáváme součástí intimního prostoru figury a vnímáme její vztah ke svému okolí a vzájemné interakce. To, že samotná figura něco vyjadřuje neboli je nositelem myšlenky, je jasné, v místě jí vlastním je nám umožněno plně pochopit sdělovanou myšlenku autora skrze sochu a porozumět hlouběji myšlence sdělované beze slov v souvislosti se sociálními, historickými a kulturními poměry daného místa, dané společnosti.

I přes fakt, že neživé figury ve veřejném prostoru, o nichž hovoříme, sdělují myšlenku neverbálně, můžeme si být jistí, že stojí na svých místech z nějakého důvodu. Je pouze na nás, zda budeme na tyto figury nahlížet komplexně v procesu komunikace s prostředím, ve kterém se nacházejí, či se zaměříme na jednotlivé části výrazu – gesta, jež nás mohou přivést k odhalení zajímavých informací, které nejsou prvoplánově napsány na papír, ale s nimiž můžeme dále pracovat a rozvíjet je. Samotný fakt, že figuru ve veřejném prostoru je ve většině případů možné obejít, stoupnout si vedle ní, pozorovat ji z různých úhlů, nás vybízí k tomu, abychom pátrali po poslání, které nám přináší. Přímá interakce s objekty vizuální kultury ve veřejném prostoru je jedním z největších benefitů, jehož bychom měli být schopni využít. (Horáček a Zálešák, 2007, s. 77-79)

11 KÝČ VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Slovo kýč v sobě nese negativní náboj a charakteristika kýče není nikterak pochvalná i přesto, že zobrazuje skutečnosti, jež samotné kýčem nejsou, ba naopak, mohou mít velkou mimo jiné kulturně-uměleckou hodnotu. Pro komplexní představu o kýči je třeba uvést několik definic teoretiků, které různými směry rozvíjí obecnou formulaci kýče, jež říká, že kýčem je na první pohled líbivá věc, která však v sobě neskrývá žádných jiných významů, než skutečně zobrazuje. (Kulka, 2000, s. 27)

To, že se v dnešní době kýč objevuje především v důsledku konzumního charakteru společnosti ilustruje výrok Jacquese Sternberga, belgického spisovatele a novináře: „*Romantismus již zastaral, symbolismus a surrealismus zajímal vždy jen nepočetnou elitu, kýč je však všude; ještě zjevnější a nezníitelnější dnes, kdy přímo kvete v civilizaci založené na nadměrné spotřebě.*“ (Kulka, 2000, s. 27)

Odkaz k romantismu není ve Sternbergově výroku čistě náhodný, existuje totiž názor, který prvně vyslovil rakouský spisovatel Hermann Broch, že romantismus je matkou kýče.

Francouzský spisovatel českého původu Milan Kundera spojuje existenci kýče s masmédií a říká, že „*Estetika masmédií se nutně stává estetikou kýče, a tím, jak masmédiá víc a víc pronikají do našeho života, stává se kýč naším estetickým a morálním kódem.*“ (Kulka, 2000, s. 30-31)

Literární teoretik a profesor Eugen Goodheart dodává, že „*Musí být něco v nás všech, co si kýč žádá, co kýč potřebuje...apetit pro jeho spotřebu je nám všem vlastní.*“ (Kulka, 2000, s. 36)

Z výše citovaných výroků slavných osobností je jasné, že kýč je velkým tématem napříč různými obory a neexistuje jednotná definice zahrnující všechny typické vlastnosti kýče. V rámci této práce, zabývající se vizuální kulturou ve veřejném prostoru se zaměříme na kýč ve veřejném prostoru, který je prezentován masmédií a oblastí turismu.

Představíme-li si typického turistu, mohli bychom v určitých případech vložit mezi něj a slůvko kýč rovnítko či alespoň obousměrnou šipku. Je zárukou, že v místech, kde se běžně vyskytují turisté, se také setkáme s kýčem. Kýč přitahuje turisty, turisté přitahují kýč. Turisté žádají předkládání informací a obrazů bez vynaložení vlastní aktivity a

stávají se pasivními konzumenty své dovolené, kterou často proměňují v lov za zbožím. Turista by chtěl mít vše hned a na dosah ruky a není příliš ochoten hlouběji přemýšlet, vystačí si s povrchními a zprostředkovanými prožitky. Je tedy více než jasné, že takový subjekt se snadno chytí do pastí obchodníků, jež s čistým svědomím otisknou dechberoucí panorama svého města na pivní půllitr a nabízejí za výhodnou cenu všem, kteří mají nebo by měli mít pocit, že bez tohoto půllitru, jako by město vůbec nenavštívili. Pokud jsem vyslovila myšlenku, že vztah turisty a kýče by mohl být v některých situacích rovných, vztah turisty a suvenýru je rovný každopádně. Suvenýry, předměty, jež mají upomínat na návštěvu určitého místa, jsou důležitou součástí cestovního průmyslu dnešní doby. Tento umělý a neautentický předmět nese důležitou vlastnost společnou všem suvenýrům, a tou je stereotyp, díky kterému se turista může ubezpečit, že se chová v mantinelech své role, konzumuje stereotyp a kýč. Škála suvenýrů je široká a důmyslnost obchodníků nezná hranic. Proč by ale měl být suvenýr kýčem? Odpověď na tuto otázku, stejně jako na otázku samotného kýče není jednoznačná. Prvním znakem suvenýru je jeho neautentičnost, druhým deformovanost. Suvenýr není věrný podstatě, hodnotám a charakteru zobrazovaného a zobrazovaná skutečnost bývá často vizuálně deformována ve snaze zachytit co nejvíce jejích typických prvků či přizpůsobit zobrazovaný jev médiu, který jej prezentuje.

Oblasti turismu a kýče jsou velmi úzce spjaté a v prostředí veřejného prostoru města hmatatelné, proto má tato kapitola v konceptu této práce své místo a umožňuje mnoho podnětů k práci s kýčem v rámci výtvarné výchovy. (Kulka, 2000, s. 150-162)

II PRAKTICKÁ ČÁST

Ve druhé, praktické části této práce je zpracováno několik konkrétních příprav pro hodiny výtvarné výchovy realizovaných na Základní umělecké škole Střezina v Hradci Králové. Všechny tyto přípravy jsou inspirovány vizuální kulturou ve veřejném prostoru, obrazy z veřejného prostoru používají jako východisko pro tvořivou činnost a dotýkají se také společenské tematiky města. Součástí práce je také mapa města, do které jsou jednotlivá místa zaznamenána a slouží jako průvodce městem pro žáky a studenty a poskytuje komplexní přehled o lokacích níže zpracovaných inspiračních východisek i dalších námětů z veřejného prostoru.

Přípravy jsou koncipovány pro studenty gymnázia či žáky základní umělecké školy. Rámcově vzdělávací programy těchto škol se liší, návaznost na RVP bude představena na začátku této části v podobě, která byla přizpůsobena tomuto konkrétnímu projektu, dále v práci už nebude na rámcově vzdělávací programy odkazováno. Stejně tak jako cílová skupina tohoto projektu bude definována v úvodu této části, u konkrétních příprav už pak nikoliv. Výchovné a vzdělávací cíle jsou formulovány v úvodu praktické části a jsou konkretizovány u jednotlivých příprav.

Struktura všech vypracovaných příprav je stejná, zahrnuje všechny informace potřebné k jejich okamžité realizaci. V každé části je definován důvod ke zvolení konkrétního tématu a jeho krátké představení, vizuální kultura, se kterou pracujeme, téma a námět práce, časová dotace, technika, pomůcky, výchovné a vzdělávací cíle, způsoby motivace, zadání práce, kategorie hodnocení, možné návaznosti na tuto práci a je přiložena fotodokumentace realizovaných prací. Do této práce jsou vloženy fotky, jež pořizovali během procházky určené pro sběr dat samotní žáci, jedná se tedy o fotografie z mobilních telefonů, které jsem zařadila do této práce především kvůli autenticitě, protože pohled žáků na své město je to, co mě v kontextu této práce nejvíce zajímalo.

12 CÍLE PROJEKTU

Soubor příprav, který je prezentován v této části diplomové práce je zastřešen společným tématem, kterým je „vizuální kultura ve veřejném prostoru“, proto na úvod vytyčím stěžejní a společné cíle všech částí projektu.

12.1 Vzdělávací cíle

- seznámit se se širokou škálou technologií, jež jsou nositeli vizuální informace ve veřejném prostoru
- seznámit se blíže a odborněji s místem, ve kterém žiji
- naučit se kriticky nahlížet na své okolí a na sebe sama na základě zkušeností z konkrétního prostředí
- naučit se číst různé znakové systémy a vzájemně je porovnávat a uplatňovat jejich prostředky ve vlastním tvůrčím procesu
- seznámit se s potenciálními společenskými vlivy a jejich působením na obsahy vizuálně obrazných vyjádření
- rozeznat a zařadit určité vizuálně obrazné prvky do konkrétní oblasti vizuální kultury
- samostatně řešit výtvarné problémy a prezentovat své myšlenky v kolektivu a diskutovat o nich
- pochopit podstatu kýče a schopnost jeho identifikace

12.2 Výchovné cíle

- vnímat sebe sama jako součást konkrétního společenství a ověřovat si míru jejího vlivu na vlastní osobnost a naopak
- uvědomit si sílu veřejného prostoru v dnešní době politických demonstrací a obecné nespokojenosti
- být schopen naslouchat potřebám společnosti a konfrontovat se s nimi
- nahlížet na místa jako na dějiště lidských osudů a přistupovat k nim s pokorou

- uvědomit si význam veřejného prostoru a jeho širokou nabídku možností pro realizaci tvůrčích činností
- Více si všímat svého okolí a toužit po jeho hlubším poznání

13 CÍLOVÁ SKUPINA A ČASOVÁ DOTACE PROJEKTU

Cílovou skupinou realizovaného projektu jsou žáci 3.ročníku 2 stupně základní umělecké školy. V době realizace se počet účastníků skupiny proměňoval od pěti do dvanácti osob ve věkovém rozmezí od 14 do 18 let. Účast na realizovaném projektu byla dobrovolná, žáci měli možnost věnovat se mimo níže popsané výtvarné činnosti také svým závěrečným pracím, počet účastníků byl tedy proměnlivý.

Tento projekt byl realizován během jednadvaceti vyučovacích jednotek vždy po třech jednotkách. První tři hodin byly věnovány procházce po městě a sběru dat, další čas byl vymezen pro diskuse a tvořivou činnost v prostředí školy nebo města.

14 NÁVAZNOST NA RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

Projekt byl od začátku koncipován pro obě vzdělávací prostředí – gymnázia a základní umělecké školy. I přesto, že praktická realizace proběhla na základní umělecké škole, vymezují také návaznosti na rámcově vzdělávací program gymnázií. Očekávané výstupy žáků byly formulovány na základě Rámcově vzdělávacího programu pro gymnázia a Rámcově vzdělávacího programu pro základní umělecké školy.

14.1 Pro gymnázia

Očekávané výstupy žáků:

- orientuje se v různých druzích znakových systémů – mluvený jazyk (diskuse), psaný jazyk (úvaha, popis) a výtvarné umění
- určí stěžejní rysy a významy uměleckých děl i vlastní výtvarné tvorby a popíše je
- používá vizuálně obrazné znakové systémy, interpretuje je a požívá ve vlastní tvořivé práci
- rozumí významům jednotlivých účastníků procesů vizuální komunikace
- objasní roli autora, příjemce a interpreta
- rozumí významu prezentace vlastního názoru skrze výtvarnou tvorbu, rozliší a porovná osobní a společenské zdroje tvorby, identifikuje je při vlastní tvorbě
- pojmenuje účinky vizuálně obrazných vyjádření na smyslové vnímání, vědomě s nimi pracuje při vlastní tvorbě za účelem rozšíření citlivosti svého smyslového vnímání
- při vlastní tvorbě uplatňuje osobní prožitky, zkušenosti a znalosti
- aktivně se podílí na procesu komunikace, prezentuje své názory a respektuje názory druhých, je schopen diskuse
- zná a respektuje možnosti zvoleného média pro výtvarné vyjadřování a pracuje v souladu s možnostmi zvoleného média
- popíše souvislosti svého výtvarného vyjádření s konkrétními uměleckými díly a objasní stěžejní myšlenky vedoucí k vlastnímu vizuálně obraznému vyjádření
- teoretické i praktické znalosti a dovednosti zařazuje do struktury dříve získaných zkušeností a vzájemně je konfrontuje

- vysvětlí, jak umělecká vizuálně obrazná vyjádření působí v rovině smyslové, subjektivní i sociální a jaký vliv má toto působení na utváření postojů a hodnot
- na konkrétních příkladech vizuálně obrazných vyjádření objasní, zda a jak se umělecké vyjadřovací prostředky výtvarného umění od konce 19. století do současnosti promítají do aktuální obrazové komunikace
- experimentuje s různými technikami, materiály, médii a při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění

14.2 Pro základní umělecké školy

Očekávané výstupy žáků 4. ročníku základního studia II. stupně:

- Řeší výtvarné problémy samostatně nebo ve skupině
- Vyjadřuje své názory a respektuje názory druhých, je schopen diskuse a přebírá odpovědnost za své názory
- Dokáže objasnit záměr a postup tvořivého procesu a objasnit východiska své práce
- pracuje s vizuálními znaky a symboly, využívá parafrázi, posuny významu, abstrahování
- z různých úhlů zkoumá podoby světa a mezilidské vztahy, je schopen konceptuálního myšlení z hlediska času, lokality, kulturních či ekologických souvislostí
- na úrovni samostatně pojaté tvorby se stává nezávislou, samostatnou osobností
- Orientuje se ve škále prvků plošného i prostorového vyjádření a na základě znalostí jejich vlastností vybírá vhodné techniky k samostatnému výtvarnému vyjadřování
- zajímá se o vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění, vnímá je v širších souvislostech, samostatně vyhledává náměty a inspiraci z různých oblastí světové kultury
- volí vhodné formy adjustace a výstavní koncepce

15 KONKRÉTNÍ PŘÍKLADY REALIZACE VÝUKY VÝTVARNÉ VÝCHOVY SE SPOLEČNÝM VÝCHODISKEM VE VIZUÁLNÍ KULTUŘE VEŘEJNÉHO PROSTORU

15.1 Seznámení s tématem a diskuse

Při prvním setkání se studenty bylo důležité poskytnout potřebnou teoretickou podporu pro získání informací o problematice vizuální kultury ve veřejném prostoru. Pro tyto účely jsem jim poskytla vybrané kapitoly z teoretické části této práce.

Na úvod první hodiny a pro napojení se na téma projektu si měl každý žák nejprve promyslet a následně říct jedno až tři slova, která si představí ve spojitosti se slovem „město“. Stejná otázka byla položena na závěrečné společné diskusi a zde je přepis jednotlivých slov žáků z úvodní i závěrečné hodiny (jsou zapsána všechna slova, která byla vyřčena, některá se tedy opakují), ze kterých je možné vypozerovat jistou změnu v chápání a nahlížení na město:

Úvodní hodina: NÁMĚSTÍ, DOMY, OKRUH, DOMOV, ULICE, DOMY, CENTRUM, OBCHODY, DOMOV, HRADEC KRÁLOVÉ, ULICE, ŠKOLA, AUTOBUS, NÁMĚSTÍ, NÁVŠTĚVA, NÁMĚSTÍ, OBYVATELÉ, HRADEC, DŮM, RODINA, CENTRUM, KONCERTY, KAMARÁDI

Závěrečná hodina: SPOLEČENSTVÍ, PROSTOR, DOMOV, DOMY, ŽIVOT, MÍSTO, ARCHITEKTURA, DOMY, DOMOV, PROCHÁZKA, KAMARÁDI, MOJE SOUČÁST, SPOLEČNOST, NÁMĚSTÍ, KULTURA, OÁZA, DOMY, ZELENÁ, SOUTOK, LIDÉ

Proměna synonym města z úvodní a závěrečné hodiny není pouze ve významu jednotlivých slov, ale také v atmosféře, za které byly tyto názory sdíleny. Zatímco na první hodině žáci přemýšleli nad městem spíše materiálně, jako nad systémem budov a ulic, na závěrečném sdílení se objevovala slova méně konkrétní a hmatatelná, která vyjadřovala vědomí sounáležitosti žáků ke konkrétnímu místu a konkrétnímu společenství lidí.

Dále jsme se v úvodní hodině společně zamýšleli nad dvěma motivačními otázkami:

1. Co je „veřejný prostor“ a co vše v něm můžeme vidět?
2. Co je vizuální kultura a kde ji ve veřejném prostoru najdeme?

Zde jsou vybrané názory studentů zaznamenané během společné diskuse:

Co je „veřejný prostor“ a co vše v něm můžeme vidět?

„Veřejný prostor je místo pro veřejnost, lidi. Tam, kam můžeme chodit všichni bez ohledu na postavení nebo třeba rasu. Ve veřejném prostoru najdeme vše, co potřebujeme.“

„Je to prostor přístupný všem, kteří do něj chtějí vstoupit. Vidíme v něm lidi, kamarády, ale i neznámé lidi.“

„Veřejný prostor jsou všechny náměstí a ulice a parky, všechna místa ve městě, kam můžu jít i já. Mám radši soukromý prostor, kde není tolik lidí nebo kde jsem úplně sama.“

„Veřejný prostor jsou domy a ulice a všechny místa, kam chodí veřejnost, takže i úřad a pošta atd. Je to celý svět kromě soukromého místa každého z nás.“

„Místo, kde se setkávám s přáteli.“

„Náměstí a ulice. Celá republika – res publica znamená věc veřejná.“ (žákyně a žáci 3.ročníku 2.stupně ZUŠ)

Co je „vizuální kultura“ a kde ji ve veřejném prostoru najdeme?

„Když je něco vizuální, tak to můžeme vidět a kulturní znamená, že je to součástí naší kultury. Takže třeba památky – domy a sochy.“

„Všetchna umělecká díla, která jsou na ulicích – sochy, pomníky, busty, fresky.“

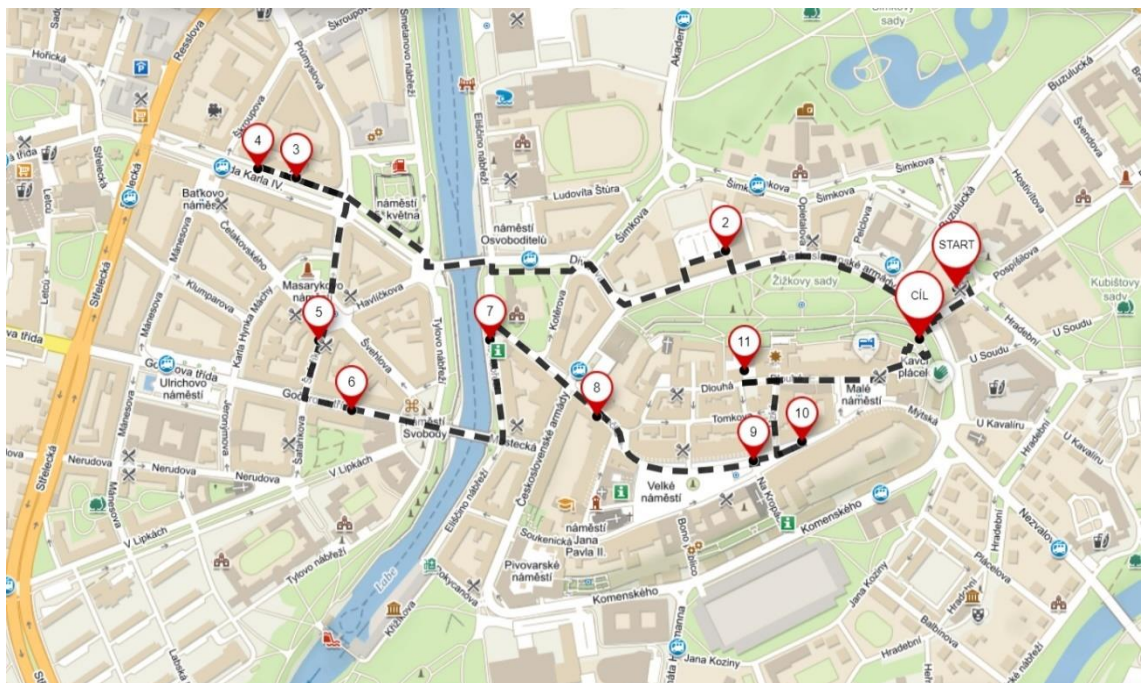
„Architektura.“

„Všechno, co má nějakou uměleckou hodnotu, umělecká díla a domy. (A možná i různé grafické obrazy.).

„Vizuál je třeba vizitka firmy, takže by to mohly být i třeba letáky nebo plakáty, i když nemají uměleckou hodnotu.“ (žákyně a žáci 3.ročníku 2.stupně ZUŠ)

15.2 Trasa společné procházky po městě

Východím bodem a inspirací pro všechny realizované tvořivé činnosti byla společná procházka městem, jejíž trasa je vyznačena na následující mapě. Jednotlivé body zaznamenané v mapě (START, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, CÍL) jsou konkrétní místa, konkrétní vizuální kultura, která byla inspiračním východiskem pro práci přímo ve městě nebo později ve škole. Pro vzhled do problematiky vizuální kultury posloužil studentům text, který si prostudovali předem a před zahájením procházky jsme o něm společně diskutovali.

Popis bodů vyznačených na mapě a jejich zařazení do jednotlivých kapitol práce:

START: To je bistro (Pospíšilova 299, 500 03 Hradec Králové)

„To je bistro“ je malý podnik, který nabízí kávu i obědové menu. Vizualní styl bistra je čitelný, zapamatovatelný a v kontextu s veřejným prostorem není rušivý. Fotografie bistra jsou dále zpracovány v kapitole „Grafický design“.

Obrázek 1 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

2: Gayerova kasárna (tř. ČSA 216 - Gayerova kasárna, 500 01 Hradec Králové 1)

V současné době se s Gayerovými kasárnami mluví především ve spojitosti s novým parkovacím domem. V areálu se však nachází také malá obchodní pasáž, jejíž exteriér se stal bodem našeho zájmu. Fotografie výloh pasáže jsou dále zpracovány v kapitole „Vizuální smog“.

Obrázek 2 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

3: obchod se zdravou výživou Zdravíčko (tř. Karla IV. 867/12, 500 02 Hradec Králové)

Tento obchod se zdravou výživou je zástupcem podobných obchodů ve městě a jeho výlohy jsou ukázkou vizuálního smogu ve veřejném prostoru. Fotografie výloh obchodu jsou dále zpracovány v kapitole „Vizuální smog“.

Obrázek 3 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

4: fasády domů na třídě Karla IV. (Škroupova 469/18, 500 02 Hradec Králové)

I přesto, že oprýskané fasády domů nejsou vizuální kulturou ve veřejném prostoru, pro naši práci bylo pořízení fotografií těchto domů důležité. Fotografie domů jsou dále zpracovány v kapitole „Boudník – abstraktní umění“.

Obrázek 4 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

5: obchod Rodinka (Klumparova 833/1, 500 02 Hradec Králové)

Rodinka je obchod s levným zbožím, především oděvy, obuví a doplňky. Fotografie výloh obchodu jsou dále zpracovány v kapitole „Vizuální smog“.

Obrázek 5 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

6: Centrum pro Tebe

Centrum pro Tebe je komunitní centrum sdružující terapeuty a poradce v oblasti alternativního léčitelství. Fotografie výlohy obchodu a nápis na vývěsním štítu jsou dále zpracovány v kapitole „Vizuální smog“.

Obrázek 6 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

7: Infocentrum Hradec Králové

V infocentru města nás zajímaly především vitríny s upomínkovými předměty a suvenýry. Fotografie suvenýrů jsou dále zpracovány v kapitole „Kýč“.

Obrázek 7 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

8: ulice V Kopečku

Ulice V Kopečku poskytuje zázemí několika provozovám s rychlým občerstvením, jejichž vizuální styl stojí za povšimnutí. Fotografie podniků jsou dále zpracovány v kapitole „Vizuální smog“.

Obrázek 8 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

9: Fox Gallery (Velké nám. 140/16a, 500 03 Hradec Králové)

Fox Gallery je prodejní galerie, která zákazníkům nabízí výrobky českých i zahraničních designérů, pořádá workshopy, přehlídky, výstavy a jiné kulturní akce. Vizuální styl galerie je čistý, čitelný. Fotografie loga jsou dále zpracovány v kapitole „Grafický design“.

Obrázek 9 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

10: **Café Na Kole** (Velké nám. 130/24, 500 03 Hradec Králové)

Café Na Kole je dalším podnikem ve městě, jehož vizuální styl je pro zákazníky čitelný. Logo podniku koresponduje s nabídkou kavárny. Fotografie loga jsou dále zpracovány v kapitole „Grafický design“.

Obrázek 10 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

11. **socha Evo!** (50°12'38.9"N 15°50'01.6"E)

Zástupcem soch ve veřejném prostoru města je socha Olbrama Zoubka „Evo!“ umístěná v blízkosti Klicperova divadla. Sochu jsme využili ke konfrontaci s uměleckým dílem ve veřejném prostoru. Fotografie sochy jsou dále zpracovány v kapitole „Konfrontace s uměleckým dílem ve veřejném prostoru“.

Obrázek 11 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

CÍL: Žižkovy sady (50°12'41.5"N 15°50'04.1"E)

Žižkovy sady byly poslední zastávkou naší procházky po městě a místem pro tvorbu „Osobního suvenýru“ z kapitoly „Kýč“.

Studenti po celou dobu procházky fotografovali to, co je zaujalo na své mobilní telefony. Vybrané výsledné fotografie jsou součástí této praktické části diplomové práce.

Fotografie, které studenti pořídili, jsme roztřídili do několika složek a dále jsme s nimi pracovali společně, byly podkladem pro úvodní diskuse k tématu a inspiračním východiskem tvořivé činnosti.

15.3 Konfrontace s uměleckým dílem ve veřejném prostoru

- „Ahoj, Evo!“

INSPIRAČNÍ VÝCHODISKO Z VEŘEJNÉHO PROSTORU: Socha „Evo!“ od Olbrama Zoubka stojící u Klicperova divadla

FOTODOKUMENTACE VIZUÁLNÍ KULTURY Z VEŘEJNÉHO PROSTORU:

Obrázek 12 foto: archiv autorky

Obrázek 13 foto: archiv autorky

ZAŘAZENÍ DO OBLASTI VIZUÁLNÍ KULTURY: sochařství

PŘEDSTAVENÍ INSPIRAČNÍHO VÝCHODISKA A DŮVODU PRO JEHO VÝBĚR:

Socha Evo! je volně stojící socha umístěná ve veřejném prostoru města, v blízkosti Klicperova divadla. Autorem díla je sochař Olbram Zoubek (1926-2017) a dle kurátorky Martiny Vítkové se jedná o jednu z nejzdařilejších soch osázených v Hradci Králové po roce 1989. Bronzová Eva je zhmotněním Zoubkových myšlenek a je možné na ní pozorovat charakteristické prvky autorovy tvorby.

TEORETICKÁ PLATFORMA:

Olbram Zoubek (*21.4.1926 +15.6.2017)

Olbram Zoubek byl významný český sochař, který dle svých slov dělal figury a nikdy nepocítil potřebu dělat něco jiného. Jeho sochy nesou několik charakteristických prvků, které spojují veškerou Zoubkovu tvorbu, a proto je jeho dílo snadno rozpoznatelné. Jeho inspirace vychází z antických strnulých soch mužů a dívek s tajemným úsměvem na tváři. Právě pro tuto silnou inspirační spjitost se Zoubkovi přezdívá „sochař antického gesta“. Gesto je také stěžejním prvkem a nejelementárnějším znakem autorovy tvorby. Povrch Zoubkových soch je hrubý, nedokončený, protože sám autor o svých sochách říká, že ona nedokončenost je symbolem autorovy nejistoty.

Socha Evo! je jediná socha v Hradci Králové umístěná ve veřejném prostoru. Kurátorka Martina Vítková říká o soše Evo!, že: „*je to nejzdařilejší socha umístěná ve veřejném prostoru Hradce Králové.*“ (Hradecký deník, 2011)

Figura Evy je součástí letní scény Klicperova divadla a je výraznou dominantou. Socha je odlita do bronzu a její povrch je stejně jako povrch dalších Zoubkových soch, hrubý, nedokončený, podobá se vroubkovanému oděvu antických žen. Vychýlená pozice sochy, je obrazným vyjádřením osudu člověka a jeho vůle k ustavičnému pohybu někam. Velmi nápadné jsou na soše zlaté vlasy, jež mohou být znakem boží milosti či marnivosti. (Čechova, 2013)

NÁMĚT: Živí neživí

ČASOVÁ DOTACE: 3 hodiny

TECHNIKA: práce s pracovním listem – kresba, fotografie

POMŮCKY: pracovní listy, tužka/tuš/akvarel, fotoaparát nebo mobilní telefon s fotoaparátem

CÍLE:

VÝCHOVNÝ: uvědomit si, že umělecká díla jsou součástí našich měst a mají svůj význam, který můžeme odkrývat, uvědomit si, že umělecká díla je potřeba chránit, pečovat o ně a podporovat ve svém městě umístování kvalitních uměleckých děl do veřejného prostoru

VZDĚLÁVACÍ: seznámit se s tvorbou Olbrama Zoubka a charakteristickými rysy jeho tvorby, konfrontovat se s uměleckým dílem přímo ve veřejném prostoru

MOTIVACE:

Motivací k této tvořivé činnosti bylo krátké představení tvorby Olbrama Zoubka a pohovoření o soše Evo!, následná diskuse u sochy a práce s pracovními listy. Žáci objevovali významy Zoubkových citátů a hledali jejich spojitost s konkrétní sochou.

ZADÁNÍ:

Pracujte s pracovními listy. Zaměřte se především na poslední stranu – konfrontace se sochou ve veřejném prostoru.

Stěžejním pojmem v tvorbě Olbrama Zoubka je

Některá zakresli

Na následujících stranách se setkáte s autorovými citáty, ve kterých hovoří o svých sochách. Pod citátem je prostor pro váš kresebný i slovní záznam toho, co na naši soše ilustruje autorova slova:

„Dělám sochy letící, vznášející se a beztlížné, se kterými rozehrávám trochu divadlo: každá v sobě nese určitou náladu, gesto nebo i neslyšitelný výkřik, jako by se spolu chtěly potkat a domluvit.“

Olbram Zoubek

.....
.....
.....
.....

„Celý život pochybuji, živý, nedokončený jakoby otevřený povrch mých soch je projev této nejistoty.“

Olbram Zoubek

.....
.....
.....
.....

„Těla dělám protáhlá proto, aby měli blíže k bohu. Někdy jim zlatím hlavy, těm, kteří jsou pro mě svatí.“

Olbram Zoubek

.....
.....
.....
.....

„Ale tu pravou atmosféru a energii dodají mé instalaci lidi, kteří si moje sochy prohlížejí a konfrontují se s nimi.“

Olbram Zoubek

Zde je prostor pro Vaši konfrontaci – zaujměte vůči soše postoj, kterým budete se sochou nonverbálně komunikovat. Dodejte Evě druhý pól dialogu. Použijte gesto.

ZDE VLOŽTE FOTOGRAFII

.....

.....

.....

.....

.....

REALIZACE:

S pracovními listy jsme pracovali společně, fotografie žáci pořizovali sami na své mobilní telefony, následné komentáře fotografií probíhaly ve škole při promítání fotografií.

Obrázek 14 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

„Nejvíce mě na ní zaujal ten výraz. Snažila jsem se zjistit, kam se ta Eva dívá. Asi na lidi, kteří míří do divadla. Anebo se dívá na dveře divadelního klubu, chtěla by si po těch letech, co tu stojí, taky posedět.“ (Žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ)

Obrázek 15 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

„Já se jí nechci moc dotýkat, nedotýkám se ani lidí. Tohle je asi nejvíc.“ (Žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ)

Obrázek 16 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

„Já na všech fotkách vypadám stejně. Vždycky chytanu kamarády kolem ramen a směju se, tak jsem to udělal i s Evou, když jsem se sní měl vyfotit. I když nevím, jestli jsme kamarádi, ale teď už asi ano, když máme fotku.“ (Žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ)

Obrázek 17 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

„Já jsem ji chtěla podepřít, ta nakloněná pozice těla mě dost znervózňuje. Takhle by normální člověk stát nevydržel.“ (Žákyně 3.stupně 2.ročníku ZUŠ)

Obrázek 18 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

„Chtěl jsem Evu vyzvat k tanci. Moje přítelkyně se jmenuje Eva a ráda tančí. Jdu dnes odsud hrát s orchestrem, takže jsem i na tanec celkem oblečený.“ (Žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ)

KATEGORIE HODNOCENÍ:

- Aktivita při společné diskusi
- Slovní obhajoba zvolené pozice vůči soše

MOŽNÉ NÁVAZNOSTI:

- Portfolio fotografií „konfrontace se sochou ve veřejném prostoru města“
- Divadelní představení, kde jedním z herců by byla socha Evo!

15.4 Grafický design

- Můj podnik

INSPIRAČNÍ VÝCHODISKO Z VEŘEJNÉHO PROSTORU: Grafická loga firem/podniků: Café na kole, Bistro, Hradecký klenot, Fox Gallery

FOTODOKUMENTACE VIZUÁLNÍ KULTURY Z VEŘEJNÉHO PROSTORU:

Obrázek 19 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 20 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 21 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 22 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 23 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 24 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 25 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

ZAŘAZENÍ DO OBLASTI VIZUÁLNÍ KULTURY: Propagační grafika

PŘEDSTAVENÍ INSPIRAČNÍHO VÝCHODISKA A DŮVODU PRO JEHO VÝBĚR:

Inspiračním východiskem jsou loga podniků (kaváren, galerie, měšťanského pivovaru), jejichž vizuální styl je jednotný a pro zákazníky čitelný. Logo je vždy čitelné i v menší velikosti, je možné jej tedy použít například na ubrousky, kelímky, cukry a další.

Názvy firem a celkově vizuální styl určitého podniku se v dnešní době velmi promítá do podoby města. Každý obchodník touží proniknout co nehlouběji do mysli a snad i duše svého potenciálního zákazníka a snaží se ho nalákat svým vzhledem, který prezentuje nejen na průčelí svých podniků, ale také na dalších propagačních materiálech, které zahrnují naše poštovní schránky.

TEORETICKÁ PLATFORMA:

Dobré logo

Loga firem a podniků se dělí na dobrá, funkční a špatná, nefunkční. Vytvoření funkčního loga má jisté zákonitosti, kterými se řídí grafici při tvorbě vizuální podoby firmy.

Jsou jimi:

- *„Rozpoznatelnost loga – mělo by urychlit rozpoznání značky a firmy (symboly jsou vnímány rychleji než slova)*
- *Pozitivní emocionální reakce – je důležitá ve smyslu možného přenosu pozitivní emoce z loga na produkt a firmu (u emocionální reakce může jít o pocity libosti, sympatie, poutavosti, zřetelnosti)*
- *Jasný význam – spojující logo s firmou a jejími produkty, logo by mělo zprostředkovat (komunikovat) stejný význam pro různé cílové skupiny*
- *Subjektivní pocit obeznámenosti – vytvoření pocitu známosti, která vzbuzuje důvěru“ (Vysekalová, Mikeš, 2018, s. 93)*

Při vytváření vlastního loga je důležité uvědomit si samotný význam loga. Významů a funkcí loga je několik. Logo slouží jako symbol a vizuální zkratka konkrétního podniku, zároveň plní emocionální funkci, proto je důležité si před realizací loga uvědomit, jaké emoce chceme v lidech při pohledu na logo vzbudit. V grafickém designu se rozlišuje šest základních emocí, které lze skrze obrázek v divácích vzbudit – vztek, radost, překvapení, nechuť, smutek a strach. Třetí funkcí loga je funkce informační – podává informaci o podniku, o portfoliu nabízených služeb či produktů. Logo je většinou vnímáno jako celkový obraz, konkrétní tvar a rytmus. (Vysekalová a Mikeš, 2018, 91-101)

NÁMĚT: Ruku v ruce

ČASOVÁ DOTACE: 3 hodiny

TECHNIKA: papírová koláž s textem

POMŮCKY: barevné papíry, lepidlo, nůžky, psací potřeby (černý fix)

CÍLE:

VÝCHOVNÝ: schopnost všimnout si vizuálních prvků kolem sebe a kriticky na ně nahlížet, umět se dívat kolem sebe a své okolí hodnotit

VZDĚLÁVACÍ: seznámit se s pojmem dobrý design, vymyslet vlastní koncept

MOTIVACE:

Procházka po městě a zachycování různých log firem a podniků pomocí fotoaparátu v mobilním telefonu, sběr volně dostupných propagačních materiálů a následná diskuse

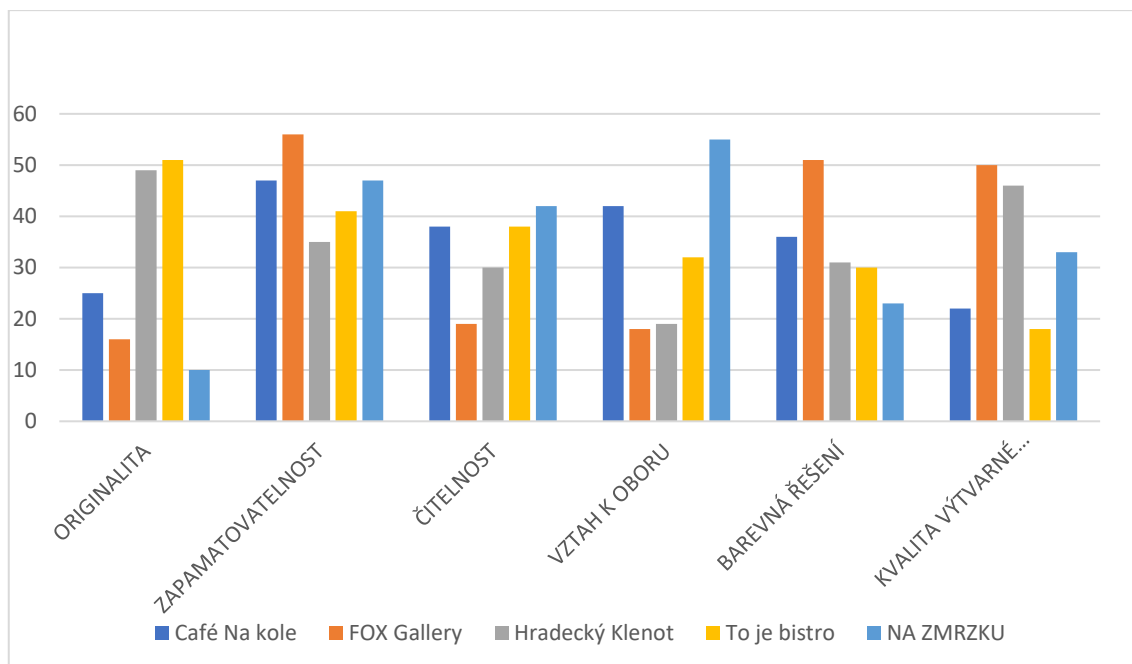
DISKUSE A HODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH LOG STUDENTY:

Při promítání obrázků jednotlivých log jsme se studenty diskutovali a hledali společné znaky nabízených log a důvody, proč by právě tato loga a vizuální styly podniků měly v dnešním vizuálním světě obstát lépe než jiné.

- kritéria hodnocení:

- ORIGINALITA/NEZAMĚNITELNOST
- ZAPAMATOVATELNOST
- ČITELNOST
- VZTAH K OBORU
- BAREVNÁ ŘEŠENÍ
- KVALITA VÝTVARNÉ STYLIZACE

Z diskuse a hlasování vznikl graf, který dokumentuje názory studentů na jednotlivá loga podniků z hlediska výše zmíněných hodnotících kritérií.

ZADÁNÍ:

Úkolem je vytvořit logo pro Váš „podnik snů“.

Použijte barvy a typické prvky související s konceptem podniku a zpracujte jednoduché logo.

Technika provedení je papírová koláž – pro stavbu loga používejte geometrické tvary.

Každý bude mít minimálně jeden, maximálně 3 návrhy, ze kterých po konzultaci s pedagogem vybere jeden finální návrh.

Text je možné doplnit v počítačovém programu (Adobe Photoshop).

KATEGORIE HODNOCENÍ:

- Aktivita při sběru dat při procházce města
- Slovní obhajoba návrhu
- Finální provedení – čistota práce, souvislost formy s obsahem vyjádření

MOŽNÉ NÁVAZNOSTI:

- Přetváření stávajících log podniků
- Vytvoření reklamních log na obyčejné věci, věci každodenní potřeby
- Loga lidí

REALIZACE:

Obrázek 26 archiv autorky: "Nerd café"

Obrázek 27 archiv autorky: "Silné café"

Obrázek 28 archiv autorky: "Showcine – kino"

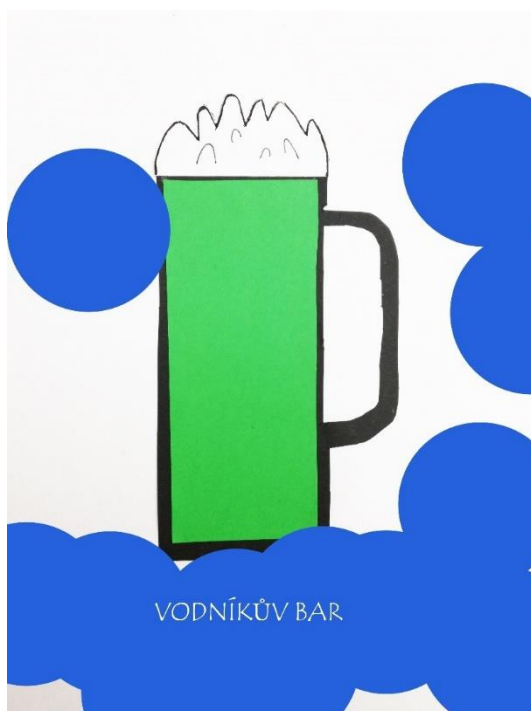

Obrázek 29 archiv autorky: "Obchod s Dobbyho ponožkami"

café u sloního klobouku

Obrázek 30 archiv autorky: "Café u sloního klobouku"

Obrázek 31 archiv autorky: "Vodníkův bar"

- **Svatý kopeček**

INSPIRAČNÍ VÝCHODISKO Z VEŘEJNÉHO PROSTORU: ulice V Kopečku –
podniky rychlého občerstvení

FOTODOKUMENTACE VIZUÁLNÍ KULTURY Z VEŘEJNÉHO PROSTORU:

Obrázek 32 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 33 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 34 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 35 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 36 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 37 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

ZAŘAZENÍ DO OBLASTI VIZUÁLNÍ KULTURY: Propagační grafika

PŘEDSTAVENÍ INSPIRAČNÍHO VÝCHODISKA A DŮVODU PRO JEHO VÝBĚR:

Ulice V Kopečku je spojovací a nejkratší cestou mezi Velkým náměstím a rušnou ulicí ČSA, kudy denně projde velké množství lidí. Tok lidí se několikrát do týdne v této oblasti objeví i večer či pozdě v noci a o víkendu. Nejedná se totiž pouze o spojnicí bodu A s bodem B, jde o vyhledávanou destinaci lidí toužících po rychlém občerstvení. Vytíženost této lokality je nesporná, avšak pokud se jedná o místo s vysokou koncentrací obyvatel i lidí, kteří do našeho města přijíždějí za krásou památek očekávaje okouzující atmosféru bývalého královského města, domnívám se, že při nejmenším jeho vizuální propagace by měla být zvolená vhodněji.

TEORETICKÁ PLATFORMA:

Vizuální smog

Spojení vizuální smog pocházející z anglického „visual smog“, kde slovo smog je spojením smoke, tedy kouř a fog, tedy mlha. Server artslexikon.cz popisuje vizuální smog jako „zamoření („znečištění“) veřejného prostoru agresivní, nevkusnou, charakteru svého okolí nepřizpůsobenou a velikostně nepřiměřenou reklamou, umístovanou často i nelegálně, bez jakéhokoliv povolení (někdy i v památkově chráněných územích nebo

přímo na volně stojících skulpturách)“ nebo také *„umělé, křiklavé a agresivní panoptikum zastírající opravdovou tvář města, ničící jeho jedinečnost a genius loci“*. (Heřmanová, Jarolímek, Kozarová, Pešek, 2012)

Vizuálním smogem ve veřejném prostoru jsou myšleny veškeré reklamní poutače, vývěsky, štíty, plakáty, billboardy a banery, často doprovazené světelným smogem umělého osvětlení, jejichž společnou funkcí je propagace nějakého podniku, služby či události. Do jisté míry všechny tyto prvky viditelné na různých místech měst ovlivňují estetiku, podobu a celkový dojem města působící na veřejnost a mají za následek přesycení lidského vnímání nadbytečnými informacemi. Z diváků se pak stávají pouze pasivní konzumenti vizuálních obrazů se sklonem k apatii k vnějším podnětům.

Reklama prezentovaná prostřednictvím vizuální spleti sdělení je tedy neestetická, pro člověka představuje značnou hrozbu z hlediska jeho otupělosti k okolním podnětům, čímž taková reklama ztrácí svůj význam a stává se neefektivní. (Heřmanová, Jarolímek, Kozarová, Pešek, 2012)

DALŠÍ FOTODOKUMENTACE VIZUÁLNÍHO SMOGU Z VEŘEJNÉHO PROSTORU MĚSTA:

Obrázek 38 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 39 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 40 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

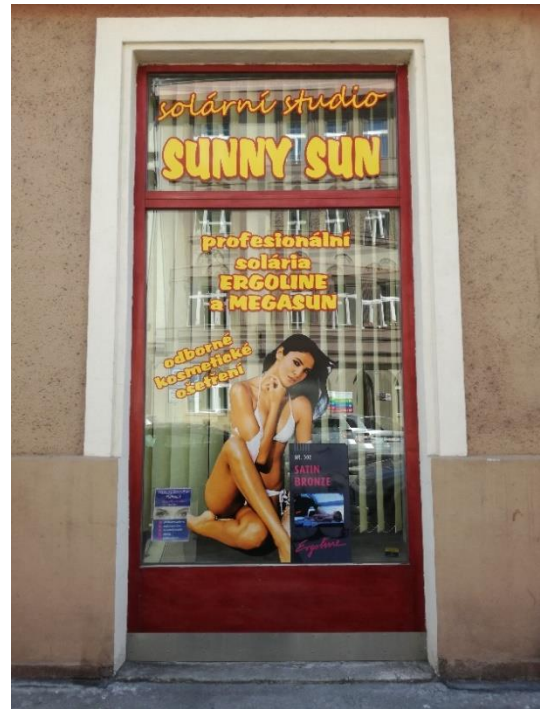
Obrázek 41 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 42 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 43 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 44 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 45 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ

NÁMĚT: Už(š)ít město

ČASOVÁ DOTACE: 3 hodiny

TECHNIKA: fotografie, textilní koláž, výšivka

POMŮCKY: fotoaparát v mobilním telefonu nebo fotoaparát, PC, barevná tiskárna, různé druhy textilií, lepidlo Herkules, vyšivací příze, jehla

CÍLE:

VÝCHOVNÝ: schopnost dívat se kolem sebe a nepřijímat pasivně vše, co mi konzumní společnost nabízí, umět vnímat své prostředí a zaměřit se znovu a jinak na vjemy, které každodenně přijímám, nepodléhat reklamě, zamyslet se nad strukturou a kvalitou nabízených služeb mého města

VZDĚLÁVACÍ: kriticky nahlížet na grafickou/vizuální podobu města/místa, ve kterém žiji, seznámit se s pravidly estetiky a hlavními znaky konzumerismu a reklamy

MOTIVACE:

- 1) Procházka po městě a sběr dat – fotografická dokumentace veřejného prostoru ve městě (pořizování různých snímků konkrétních skutečností či abstraktních detailů)
- 2) Motivační otázky:
 - a. Na jakých místech se nejčastěji vyskytuje vizuální smog?
 - b. Co je jeho cílem? Lákají vás tato místa?
 - c. Které barvy jsou nejčastěji spojeny s vizuálním smogem?
 - d. Kde ještě mimo městské zástavby se setkáváme s vizuálním smogem?
 - e. Do jaké míry ovlivňují projevy vizuálního smogu ráz a tvář města?

ZADÁNÍ:

- Při procházení městem zaznamenávejte vše, co vás zaujme a co podle vás vystihuje pojem „vizuální smog“
- Z fotografií si vyberete jednu nebo dvě, kterou budete dále zpracovávat – tyto fotografie vytiskněte na barevné tiskárně
- Vytištěná fotografie se nyní stává podkladem pro vaši tvorbu – pomocí textilní koláže nebo výšivky zpracujte plochy, které si podle vás zaslouží ve veřejném prostoru lepší grafické zpracování

- Textilní koláž může být plošná i trojrozměrná

KATEGORIE HODNOCENÍ:

- Aktivita při sběru dat
- Aktivita při společné diskusi
- Funkční propojení textilního materiálu s papírem
- Slovní obhajoba záměru a realizace

MOŽNÉ NÁVAZNOSTI:

- Barevná škála konkrétních podniků
- Vizuální smog na místech, která mají být pro všechny a na první pohled čitelná – například: sanitky
- Vizuální smog v naší škole/v učebnicích

REALIZACE:

Obrázek 46 původní fotografie

Obrázek 47 archiv autorky: "Plakáty jako vyšití"

Obrázek 48 původní fotografie

Obrázek 49 archiv autorky: "Z kopečka do kopečka"

Obrázek 50 původní fotografie

Obrázek 51 archiv autorky: "Retro potraviny"

Obrázek 52 původní fotografie

Obrázek 53 archiv autorky: "Červenobílá"

Obrázek 54 původní fotografie

Obrázek 55 archiv autorky: "Vyběleno"

15.5 Abstraktní umění

- Boudník všude kolem nás

INSPIRAČNÍ VÝCHODISKO Z VEŘEJNÉHO PROSTORU: Struktury fasád domů

FOTODOKUMENTACE Z VEŘEJNÉHO PROSTORU:

Obrázek 56 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 57 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 58 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 59 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 60 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 61 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 62 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

ZAŘAZENÍ DO OBLASTI VIZUÁLNÍ KULTURY: Abstraktní umění

PŘEDSTAVENÍ INSPIRAČNÍHO VÝCHODISKA A DŮVODU PRO JEHO VÝBĚR:

TEORETICKÁ PLATFORMA:

Vladimír Boudník – explosionalismus

Umělecký směr explosionalismus založil český grafik Vladimír Boudník, jenž je významným umělcem především českého poválečného abstraktního umění. Tento směr pracuje s okamžiky každodenního života a do pozice tvůrce staví každého jednotlivého člověka, který na základě své představivosti a asociace může stvořit umělecké dílo.

Smyslem explosionismu je rozvíjet naši představivost pouhým pozorováním jednoduchých či složitějších struktur, které můžeme spatřit na fasádách domů, chodnicích či oprýskaných zídkách. Tyto abstraktní obrazce se mohou v mysli jednotlivých diváků proměnit na něco konkrétního, tento proces a jeho výsledek závisí na divákově zkušenosti, jeho zaměření a míře jeho představivosti, pozorování jedné skutečnosti může tak mít za následek vyvolání odlišných pocitů a představ. (Merhaut a Pavelka, 2009, s. 32)

Varianta č.1

NÁMĚT: Dobrý den, dome!

ČASOVÁ DOTACE: 1 hodina

TECHNIKA: velkoplošná kresba

POMŮCKY: fotoaparát, projektor, velkoformátový papír, kreslicí potřeby (křídly, uhle...)

CÍLE:

VÝCHOVNÝ: schopnost dívat se kolem sebe, všimnout si detailů a hledat nové významy i v nevýznamných věcech, jako je třeba oprýskaná omítka, schopnost být přístupný a otevřený novým náhledům na konkrétní věc

VZDĚLÁVACÍ:

Seznámit se s tvorbou Vladimíra Boudníka a explosionismem, pracovat s vlastním nasbíraným materiálem

MOTIVACE:

- Procházka po městě a sběr dat – fotografování zajímavých struktur, omítek, chodníků, prasklin, skvrn

ZADÁNÍ:

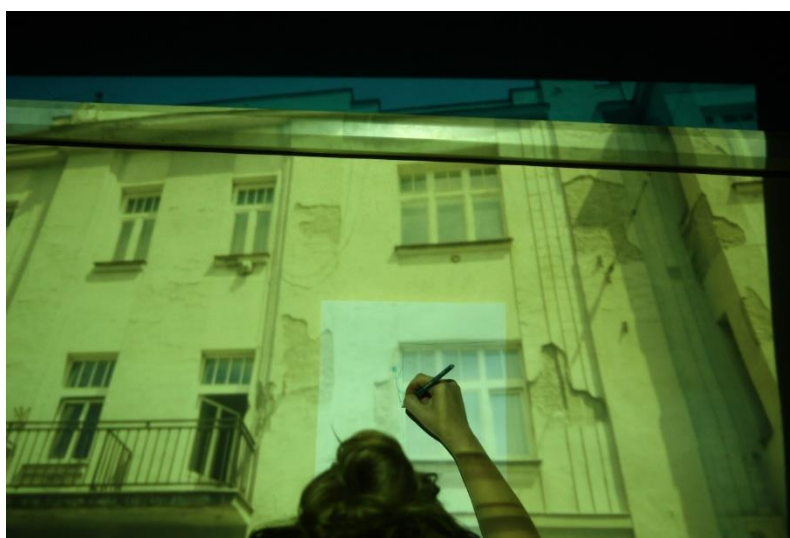
- Pracujte ve skupinách
- Při procházce fotografujte všechna zajímavá místa se strukturami, všimněte si detailů a zajímavých kompozic

- Ve škole pomocí projektoru promítněte tyto snímky na velkoformátový arch papíru – práce ve škole je již společná – dokreslujte cokoliv na papír, co vás napadne a doplňujte přirozenou strukturu o nové prvky, na jeden arch promítejte několik snímků a stále kreslete, kresby se mohou překrývat, záleží jen na vaší fantazii

KATEGORIE HODNOCENÍ:

- Aktivní účast na fotografování ve veřejném prostoru
- Zapojení se do společné tvořivé činnosti
- Schopnost kooperace ve skupině

REALIZACE:

Obrázek 63 foto: archiv autorky

Obrázek 64 foto: archiv autorky

Obrázek 65 foto: archiv autorky

Obrázek 66 foto: archiv autorky

Varianta č.2

NÁMĚT: Z linie celý svět

ČASOVÁ DOTACE: 3 hodiny

TECHNIKA: malba akvarelem, kresba křídou, kresba tuší

POMŮCKY: akvarelové barvy (anilinové), suchá křída, tuš, perko, čtvrtka formátu A2

CÍLE:

VÝCHOVNÝ: nahlížet na sebe sama skrze vlastní asociace, vidět v ničem něco, co je nám blízké nebo naopak vzdálené a zaujímat osobní postoje k těmto asociacím

VZDĚLÁVACÍ: propojit abstraktní kresbu s konkrétní, schopnost hledat nové významy a kompozici na sebe zdánlivě nepůsobících prvků, které se spojí v jeden obraz

MOTIVACE:

- Procházka po městě a sběr dat
- Krátká motivační hra před začátkem tvořivé činnosti:
 - Zavřete oči
 - Představte si formát papíru libovolné velikosti
 - Vyberte si barvu, kterou budete pomyslně kreslit
 - Z pravého dolního rohu ved'te linii do poloviny horního okraje papíru
 - Z poloviny této linie ved'te další čáru k pravému hornímu rohu papíru
 - Kdekoliv na papíře zakreslete kruh velikosti pomeranče
 - Ze středu kruhu ved'te přerušovanou linii na všechny světové strany
 - Do kruhu vepište trojúhelník a ten vybarvěte
 - Tvarově stejný, avšak menší trojúhelník umístěte kamkoliv mimo papír
 - Ještě jednou obtáhněte celý kruh a spojte ho linií s malým trojúhelníkem
 - Kamkoliv do prostoru umístěte jakýkoliv tvar, obrázek, slovo
 - Vaše kresba je hotová, můžete otevřít oči
 - Cíl hry:
 - Schopnost následovat pokyny a zaznamenávat pomyslné linie a tvary
 - podnítit žáky k prostorové představivosti
 - bez materiálních prostředků nakreslit kompozici

- být schopen hovořit o něčem, co existuje pouze v mé hlavě a dostupnými prostředky a schopnostmi předat tuto zkušenost druhým
- přijmout, že i na základě stejného či podobného zadání může vzniknout široké portfolio finálních produktů
- respektovat pluralitu názorů, forem a přístupů

ZADÁNÍ:

- Pracujte samostatně
- Pomocí vody si ze čtvrtky vytvořte zmuchláním strukturu popraskané omítky
- Vzniklé linie – „praskliny“ – pozorujte a nechte se jimi inspirovat pro dokreslování více či méně reálných obrazů.
- Pozorujte, zda máte před sebou náhodnou spleť čar, nebo se na celém formátu odehrává jeden děj
- Křídami či tuší dokreslujte do své abstraktní popraskané plochy cokoliv, k čemu vás samotné praskliny inspirují

KATEGORIE HODNOCENÍ:

- Aktivita při sběru dat při procházce města
- Finální provedení – čistota práce, variabilita motivů
- Výběr vhodného prostředku pro kresbu konkrétních asociací

MOŽNÉ NÁVAZNOSTI:

- Koláž jednotlivých linií vyfocených ve veřejném prostoru a jejich porovnávání (linie v přírodě, linie uměle vytvořená)
- Práce s liniemi dlaně

REALIZACE:

Obrázek 67 foto: archiv autorky

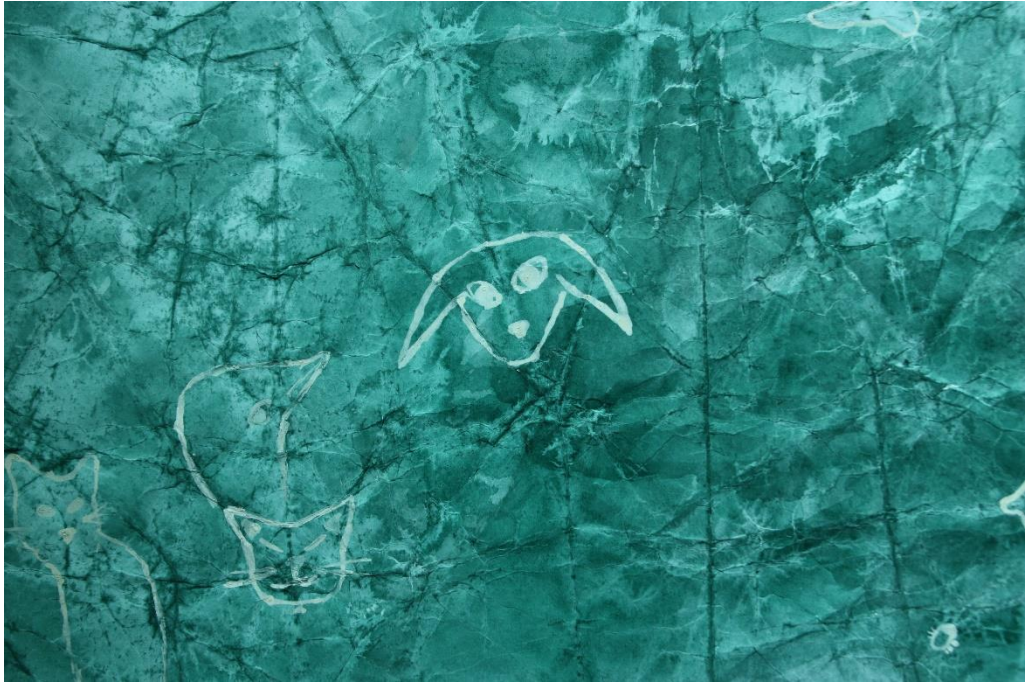
Obrázek 68 foto: archiv autorky

Obrázek 69 foto: archiv autorky

Obrázek 70 foto: archiv autorky

Obrázek 71 foto: archiv autorky

15.6 Kýč

- **Osobní suvenýr**

INSPIRAČNÍ VÝCHODISKO Z VEŘEJNÉHO PROSTORU: Suvenýry města

FOTODOKUMENTACE VIZUÁLNÍ KULTURY Z VEŘEJNÉHO PROSTORU:

Obrázek 72 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: stojánek na svíčku s budovou Kostela svatého Ducha a Bílou věží

Hodnocení žáků: „náhražka“, „nepravdivé“, „prvoplánový“, „turismus“, „neautentičnost“, „deformovanost“, „neinspirativní“, „nevkusný“

Obrázek 73 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: ovocný čaj „Pozdrav z Hradce Králové“ v zavařovací sklenici

Hodnocení žáků: „nevkusné“, „nehodnotné“, „turismus“, „bez asociací“, „neinspirativní“

Obrázek 74 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: Keramický zvoneček s obrázkem Kostela svatého Ducha a Bílé věže a nápisem Hradec Králové

Hodnocení žáků: „deformovanost“, „jednoduchost“, „bez asociací“, „prvoplánový“, „neinspirativní“, „neautentický“, „líbivý“, „bez hlubšího významu“

Obrázek 75 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: obyčejná tužka s miniaturou Bílé věže na konci tužky

Hodnocení žáků: „*sentimentální*“, „*náhražka reality*“, „*prvoplánový*“, „*neinspirativní*“, „*bez asociací*“, „*turismus*“, „*deformovanost*“, „*miniatura*“

Obrázek 76 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: vývěsní tabule komunitního Centra pro Tebe

Hodnocení žáků: „*zmocnění srdce*“, „*útok na city*“, „*vtíravost*“, „*nehodnotné*“, „*všeobecně krásné*“, „*sentimentální*“, „*nepravdivé*“, „*líbivý*“, „*míří na emoce*“

Obrázek 77 foto: žák 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: cedule s reklamou na točenou zmrzlinu

Hodnocení žáků: „vtíravé“, „libivé“, „jednoduché“, „nevkusné“, „náhražka reality“, „neinspirativní“

Obrázek 78 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: výloha obchodu s dárkovými a upomínkovými předměty

Hodnocení žáků: „míří na emoce“, „libivost“, „všeobecná krása“, „nehodnotné“, „nepravdivé“, „náhražka“, „bez inspirace“, „deformace skutečnosti“

Obrázek 79 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: výloha obchodu s dárkovými a upomínkovými předměty

Hodnocení žáků: „libivé“, „nevkusné“, „umělé“, „neinspirativní“, „náhražka“, „neautentické“, „žádná hodnota“, „náhražka reality“

Obrázek 80 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: výloha sídla Centrum pro Tebe

Hodnocen žáků: „míří na emoce“, „zmocnění srdce“, „náhražka“, „neautentičnost“, „prvoplánové“, „jednoduché“, „sentimentální“, „bez asociací“, „neinspirativní“

Obrázek 81 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Obrázek 82 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: výloha cestovní kanceláře

Hodnocení žáků: „útok na emoce“, „všeobecná krása“, „líbivé“, „náhražka“, „turismus“, „miniatura“, „nepravdivé“, „sentimentální“

Obrázek 83 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ

Popis: výloha vietnamského nehtového studia

Hodnocení žáků: „*libivé*“, „*vtíravé*“, „*náhračka*“, „*bez asociací*“, „*neinspirativní*“, „*prvoplánové*“, „*nevkusné*“

ZAŘAZENÍ DO OBLASTI VIZUÁLNÍ KULTURY: Kýč

PŘEDSTAVENÍ INSPIRAČNÍHO VÝCHODISKA A DŮVODU PRO JEHO VÝBĚR:

Se suvenýry konkrétního města se málokdy obyvatelé tohoto města setkají, nemají potřebu si je kupovat, ani navštěvovat místa, většinou turistická infocentra, kde jsou tyto předměty k dostání. Jsou to však předměty, kterými se naše město prezentuje a jsou součástí městské vizuální kultury, proto je důležité je znát.

TEORETICKÁ PLATFORMA:

Viz kapitola „Kýč ve veřejném prostoru“

Definice kýče vybraných teoretiků a umělců:

Tomáš Kulka

„Kýč zobrazuje objekty nebo témata, která jsou všeobecně považována za krásná, anebo která mají silný emocionální náboj. Tyto objekty a témata musí být okamžitě identifikovatelné. Kýč substantivně neobohacuje asociace spojené se zobrazeným tématem.“ Aby byl kýč kýčem, musí podle uvedeného autora splňovat všechny tyto tři podmínky (tématiku, snadnou identifikovatelnost, absenci asociací). Pokud některou z nich nesplňuje, není kýčem.“ (Heřmanová, 2012)

Umberto Eco

„Eco definuje kýč především v literární oblasti a přibližuje jej jako text, v němž se objevuje spousta metafor, adjektiv a prvků iniciujících emoce, které převažují; celkovou atmosférou textu je do pozadí zatlačován jeho obsah. Eco kýč chápe jako „komunikaci, která směřuje k vyvolání efektu“, přičemž charakter tohoto efektu je předem již víceméně dán (tj. pláč, smích, smutek, radost aj.).“

Milan Kundera

„Kundera vidí kýč jako artefakt či produkt, který vyvolává dvojstupňové dojetí, jednak dojetí nad vlastním k., jednak i dojetí z toho, jak jsou všichni podobně dojatí. Kýč podle Kundery tedy vyvolává „hned po sobě dvě slzy dojetí. První slza říká: jak je to krásné, dvě děti běžící po trávníku. Druhá slza říká: jak je to krásné být dojatý s celým lidstvem nad dětmi běžícími po trávníku. Teprve druhá slza dělá z kýče kýč. Pozitivní funkci, ale i atraktivnost k. vidí v tom, že obvykle popírá záležitosti neetické, nehezké a nemorální, „kýč vylučuje ze svého zorného úhlu vše, co je na lidské existenci esenciálně nepřijatelné.“

Milan Knižák

„Knižák chápe kýč především ve spojitosti s globalizovaným moderním uměním, snažícím se zasáhnout co nejširší publikum; kýč se může stát každý artefakt či produkt, pokud je příliš medializován a opakovaně nabízen.“ (Heřmanová, 2012)

Otakar Mrkvička

„Mrkvička chápe kýč především jako nápodobu a náhražku reality, přičemž jeho vznik spojuje s počátky průmyslové revoluce, kdy vzniká i nová sociální vrstva jeho konzumentů. Podstatou kýč je podle Mrkvičky vlastní námět a jeho líbivost. V druhém významu hovoří o politickém kýči (v podobě propagandistických plakátů, přehlídek, proslovů či vlajek).“ (Heřmanová, 2012)

Tomáš Vlček

„Vlček jako hlavní charakteristiku kýč uvádí s ním spojovanou představu snadné dosažitelnosti uspokojení potřeby kontaktu s něčím na první pohled krásným, příjemným a ušlechtilým; kýčem se dle Vlčka může stát v podstatě cokoliv z reálného života (obraz,

účes, politika, náboženský obřad, vánoční trhy, slunečné ráno na horách), neboť závisí právě na subjektivních potřebách a naladění hodnotícího, vnímajícího jedince.“
(Heřmanová, 2012)

NÁMĚT: Vzorník města

ČASOVÁ DOTACE: 4 hodiny

- 1 hodina: diskuse nad nasbíranými fotografiemi – hodnocení jednotlivých fotografií z hlediska teorií o kýči
- 3 hodiny: tvořivá činnost ve veřejném prostoru

TECHNIKA: kombinace technik: otisk, frotáž, kresba, malba

POMŮCKY: papíry formátu A5, A4, tužky, uhle, rudky, tempera, akvarel, barevný suchý pastel, fixativ

CÍLE:

VÝCHOVNÝ: uvědomit si důležitost a rozměr turismu v našem městě a jeho dopady na podobu města, uvědomit si, že město (společnost) má různé nástroje k sebeprezentaci

VZDĚLÁVACÍ: seznámit se s problematikou kýče a teoretickými statěmi jednotlivých autorů, schopnost rozeznat kýč a umět s ním pracovat v rámci výtvarné výchovy, formování vkusového soudu, schopnost kriticky nahlížet na produkty konzumního světa

MOTIVACE:

- Představení některých suvenýrů města Hradec Králové a diskuse nad jejich smyslem, výpovědní hodnotou, estetickou hodnotou
- Ke každé fotografii, kterou žáci zhodnotili jako „kýč“ přiřadí brainstormingu svá hodnocení konkrétních věcí, které je vedly k nahlížení na tuto konkrétní skutečnost jako na kýč – tato hodnocení vybírali z definic kýče dle Tomáše Kulky, Umberta Eca, Milana Kundery, Milana Knižáka, Otakara Mrkvičky a Tomáše Vlčka a také z kapitoly této práce „kýč ve veřejném prostoru“
 - Hodnocení žáků jednotlivých fotografií kýče jsou řazena za každou fotografií zvlášť (viz výše)

ZADÁNÍ:

- Máte možnost vytvořit si originální suvenýr z návštěvy svého města
- Pokusíme se všichni přeměnit na cestovatele a všimnout si skutečností, které nás v běžném životě příliš nezajímají nebo nemáme čas se s nimi zabývat
- Zaznamenávejte struktury města, barvy či linie, vyhněte se konkrétní kresbě, spíše použijte otisk, frotáž, rychlý záznam pohybu a podobně
- Zaznamenávejte si vše, co vás zaujme a výsledný soubor záznamů svažte jako společnou autorskou knihu/vzorník města

KATEGORIE HODNOCENÍ:

- Aktivita při fotodokumentaci
- Aktivní účast v diskusi a prokázání porozumění představeným teoriím
- Variabilita forem a technik při tvorbě vzorníku města

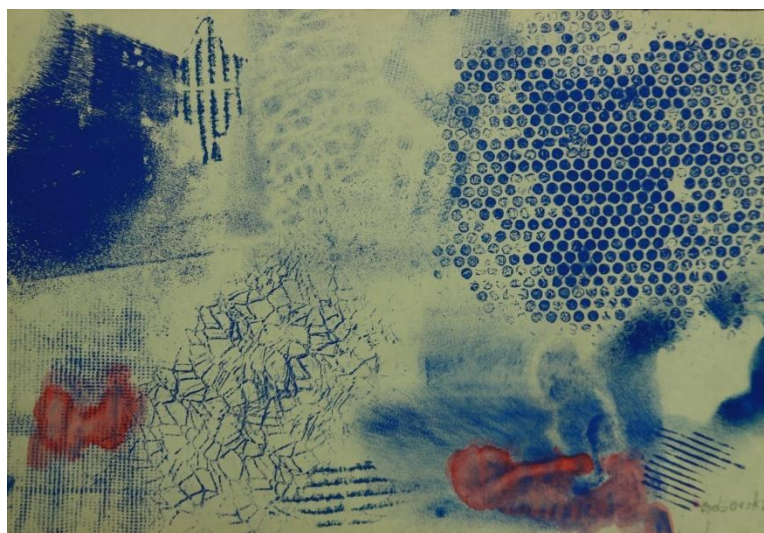
MOŽNÉ NÁVAZNOSTI:

- Zvukový vzorník města – zaznamenání zvuků z různých částí města a jejich sestavení do souvislého zvukového záznamu
- Mapa typických suvenýrů světa (koláž)

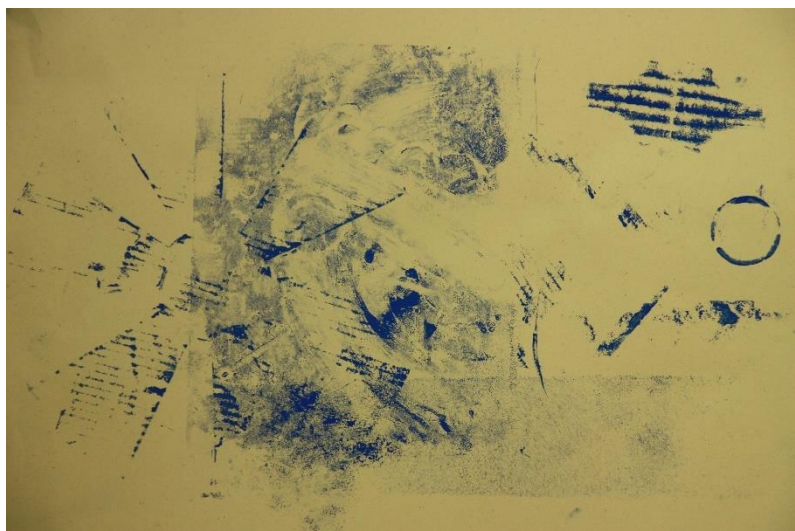
REALIZACE:

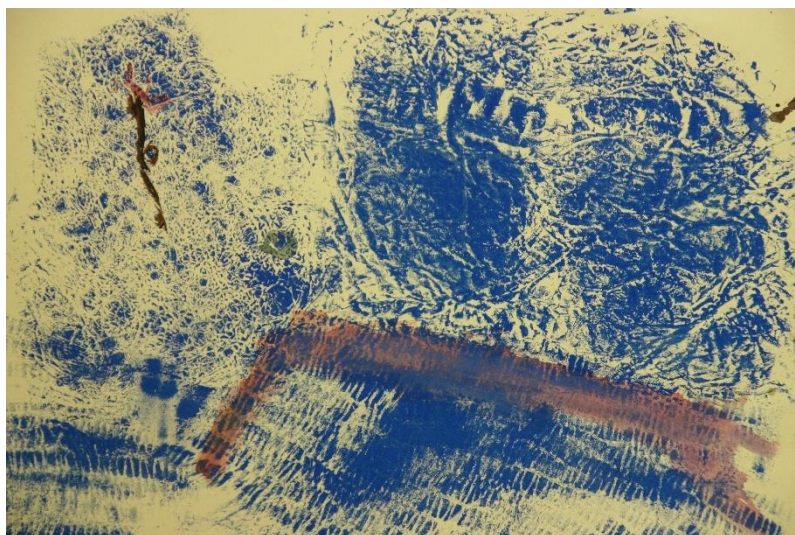
Obrázek 84: archiv autorky

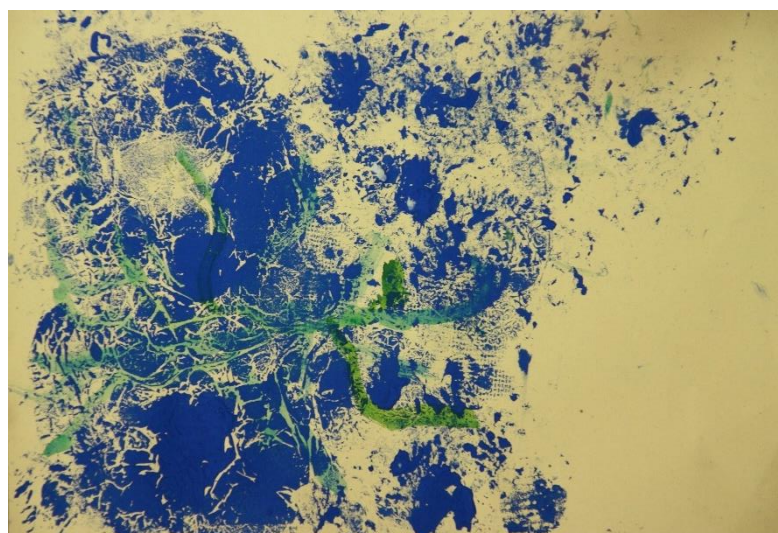
Obrázek 85: archiv autorky

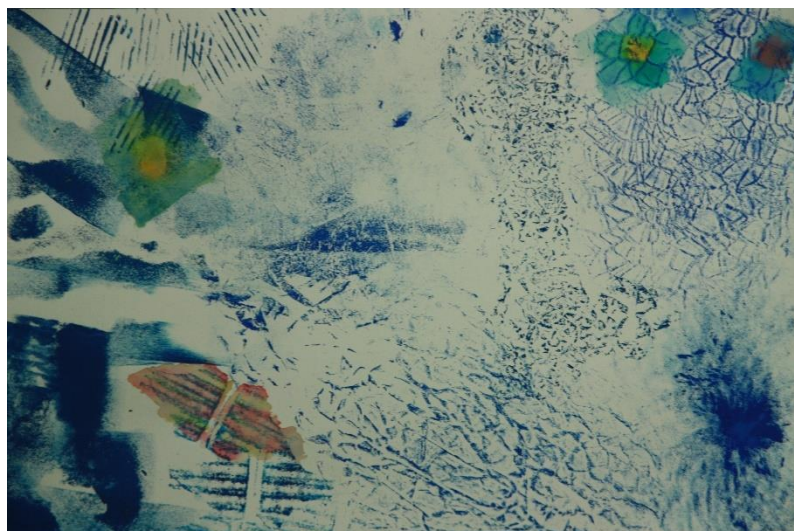
Obrázek 86: archiv autorky

Obrázek 87: archiv autorky

Obrázek 88: archiv autorky

Obrázek 89: archiv autorky

Obrázek 90: archiv autorky

15.7 Společenské otázky ve veřejném prostoru

Výtvarná výchova je vhodným předmětem k prohlubování zájmu o veřejné dění a poskytuje prostor pro tvořivou činnost reflektující společenské otázky dané společnosti. V této kapitole uvedu dvě navrhovaná témata pro realizaci, jež jsou známá a diskutovaná mezi obyvateli města Hradec Králové a představím svůj návrh práce s otázkami tohoto typu v rámci výtvarné výchovy.

- **Hradecký mrakodrap**

INSPIRAČNÍ VÝCHODISKO Z VEŘEJNÉHO PROSTORU: Hotel Černigov

PŘEDSTAVENÍ INSPIRAČNÍHO VÝCHODISKA A DŮVODU PRO JEHO VÝBĚR:

Hotel Černigov byl a stále je jednou z dominant města, na kterou však většina obyvatel není pyšná. Je to největší a nejnápadnější budova, kterou spatří každý, kdo do města přicestuje vlakem. Budova pocházející z roku 1975 je trnem v oku některých obyvatel a jeho osud se dlouho nacházel mezi stanoviskem prohlášení hotelu za kulturní památku a demolicí. Z níže citovaných novinových článků je jasné, že budoucnost hotelu Černigov není jasná a je v neustálé proměně. Výtvarná výchova může poskytnout prostor pro proniknutí do problematiky a svobodné tvořivé vyjádření k celé situaci. Zadáání této etudy bylo žákům prezentováno při posledním setkání, společně jsme vyhledávali novinové články o dané problematice a realizace byla dobrovolná ve volném čase žáků.

Zde jsou citace z novinových článků uplynulých několika let, jež byly napsány o stavu hotelu a aktuálním záměru majitele či investora:

3.12.2014

„Odpůrci bourání hotelu Černigov v Hradci Králové požádali ministerstvo kultury, aby stavbu prohlásilo za kulturní památku. Chtějí tím zabránit bourání hotelu, který se vyskytuje i v učebnicích architektury a stojí v těsném sousedství památky - hradeckého hlavního vlakového nádraží.“ (Vostárek, 2014)

10.12.2014

„Podle architektů je nový projekt výzvou Josefu Gočárovi, který před sto lety vtiskl městu Hradec Králové svou tvář. Veřejnost teď poprvé viděla plány architektů na nový komplex budov. Dosavadní výšková dominanta města, hotel Černigov, ale musí padnout. Opravit a modernizovat se podle vlastníka nedá, a to především kvůli nevyhovujícím dispozicím či nízkým stropům jednotlivých podlaží.“ (Vostárek, 2014)

10.8.2017

„Investoři chtějí, aby dominanta Hradce zmizela na podzim 2018.“

„Scénář demolice hradeckého hotelu Černigov má jasné kontury. Z nich vyplývá, že lidé budou moci oslavit Silvestra v prostředí této dominanty krajského města letos naposledy.“ (Hradecký deník, 2017)

8.2.2018

„Demolice hotelu Černigov v Hradci Králové se stále odkládá. Podle nejnovějšího vyjádření vlastníka se začne bourat nejdříve příští rok. Zároveň je jasné, že na záchranu budovy z roku 1975 už je příliš pozdě.“ (Záleský, 2018)

21.9.2019

„Nápad Změny pro Hradec a Zelených, aby město odkoupilo k demolici odsouzený hotel Černigov a přilehlé pozemky, shodili koaliční partneři ze stolu. Cena za takovou transakci by byla podle hnutí ANO a ODS příliš vysoká.“

„„Myslím si, že pokud bude mít město prozíravější zastupitele, mělo by zvážit i možnost získání budovy hotelu a přilehlých pozemků do svého majetku,“ napsal Záruba² před komunálními volbami.“ (Hradecký deník, 2019)

NÁMĚT: Moje město

ČASOVÁ DOTACE: 2 hodiny

- 1.hodina: přípravné práce
- 2.hodina: fotodokumentace

TECHNIKA: kombinovaná, fotokoláž

POMŮCKY: fotoaparát nebo mobilní telefon s fotoaparátem, noviny, časopisy, špejle, lepenka, nůžky

CÍLE:

VÝCHOVNÝ: uvědomit si, že jsme součástí konkrétního systému, jež zahrnuje společenské, historicko-kulturní i politické jevy, které nás ovlivňují, uvědomit si, že každý má právo vyjadřovat se k veřejným otázkám města, zjišťovat si o nich informace a kriticky na ně nahlížet

² Ing. Adam Záruba, Ph.D. – zastupitel města Hradec Králové

VZDĚLÁVACÍ: schopnost vyhledávání a ověřování informací z důvěryhodných zdrojů, porovnávání informací

MOTIVACE:

- Samostatné vyhledávání informací o dané problematice a následná diskuse

ZADÁNÍ:

- Představte si, že hotel Černigov patří vám, můžete s ním dělat, co budete chtít
 - Teď přemýšlejte, co by mohlo být postaveno místo něj?
 - Je to něco reálného nebo si zde představíte spíše abstraktní obraz?
 - Zachováte původní funkci?
- Z dostupných materiálu vytvořte na místo hotelu Černigov něco, čím prezentujete postoj k současnému stavu budovy a procesu týkajícího se demolice či rekonstrukce hotelu
- Vámi navržené varianty zaznamenejte pomocí fotoaparátu a každou fotokoláž pojmenujte a napište stručně obsah jejího sdělení

KATEGORIE HODNOCENÍ:

- Variabilita výsledných realizací
- Souvislost výsledné fotografie s jejím názvem a obsahem sdělení

MOŽNÉ NÁVAZNOSTI:

- Další diskutovaná místa ve veřejném prostoru – např. Velké náměstí

REALIZACE:

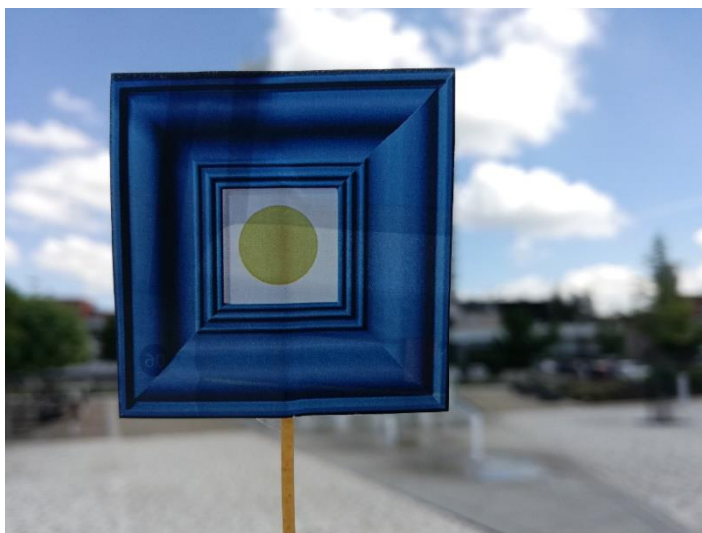

Obrázek 91 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

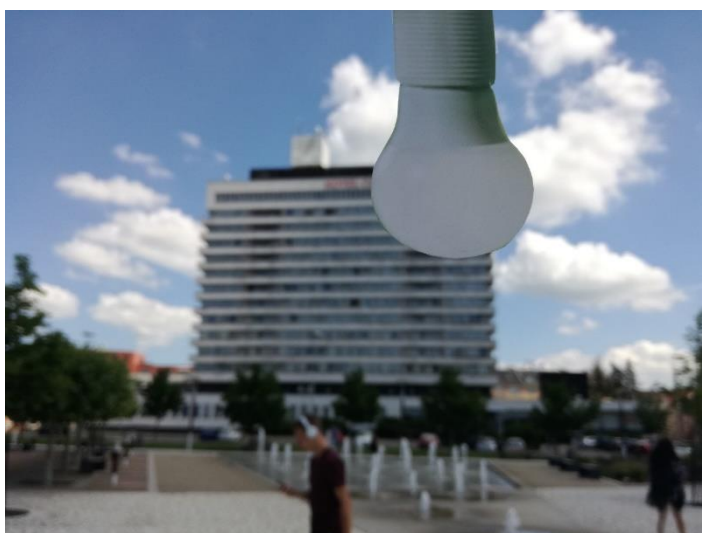
Obrázek 91 je výchozím pohledem na hotel Černigov. Do zorného pole mezi fotografku a budovu hotelu byly vkládány různé obrazy, které reagují na současný stav budovy a vyjadřují přání autorky o budoucnosti této stavby.

Obrázek 92 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 93 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 94 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 95 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 96 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

Obrázek 97 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

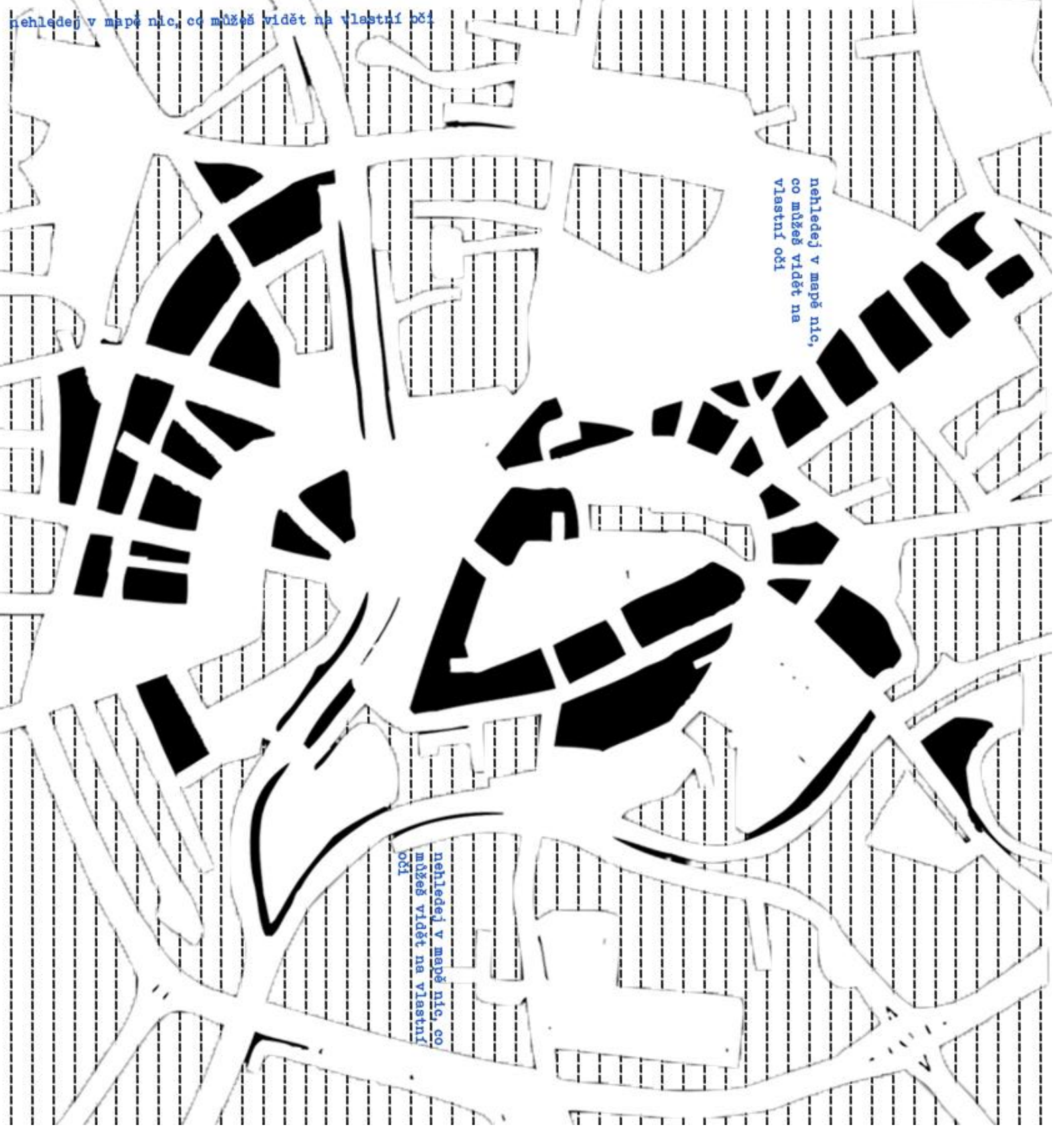
Obrázek 98 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ

SEBEREFLEXNÍ HODNOCENÍ PROJEKTU

Cílem mého projektu bylo nabídnout pohled na město, ve kterém žijeme, chodíme do školy nebo do práce a trávíme svůj volný čas, jako na místo, které nás může neustále inspirovat a obohacovat a které by nás mělo v první řadě zajímat. Vzbudit zájem o své nejbližší okolí a skrze něj poznávat sebe sama a utvářet si své místo ve světě a v životě byl pro mne jeden z vytyčených cílů této práce. Dosažení tohoto cíle mi bylo usnadněno tím, že se zúčastnění žáci ještě nikdy s podobnou formou práce dříve nesetkali a vyjít za brány školy jim připadalo jako velké dobrodružství. Procházení městem, fotografování, komentování, naslouchání, to byly disciplíny, které žáky velmi zaujaly. V případě diskusí účast ze strany žáků byla zpočátku nucená, ale rychle si zvykli na nabízený prostor pro svobodné vyjadřování názorů a společné diskuse nás doprovázely při práci ve městě i ve škole. Žáci velmi ocenili možnost používání vlastních fotoaparátů a mobilních telefonů s fotoaparátem pro dokumentování a i já tento způsob sběru dat považuji za velmi přínosný. Při promítání nasbíraných fotografií jsme měli možnost vidět, jak pozornost každého z nás upoutá jiná skutečnost, že se každý na svět může dívat z trochu jiného úhlu a že jsme to jen my sami, kteří rozhodují o tom, co chceme vidět a co ne.

Jako reakce na projekt a jeho realizaci vznikla „slepá mapa“, která nabádá čtenáře k tomu, aby odložili mapy a navigace, otevřeli oči a dívali se kolem sebe. Dívali a také objevovali, představovali si, přemýšleli, mluvili, obhajovali, obdivovali, nesouhlasili, kreslili, tvořili, fotili, ukazovali, pozorovali, hledali, tedy ve svém městě žili.

huridá? .gjtuoId
getrhvvoqlqpc
bh!jczb.ngirpo
krdchci žít
veřejně v
hradci
královéhfur-
nas cknej-
saiIdhei
hut\.
lfbf/neifbf
tady se bojím
nikdy jsem tu
nebyl/a
sem chodím s
přáteli
tady to žije
tady relaxuji
chtělo by to
změnu

nehledej v mapě nic,
co můžeš vidět na
vlastní oči

nehledej v mapě nic, co
můžeš vidět na vlastní
oči

nehledej v mapě nic, co můžeš vidět na vlastní
oči

objevuj
jdi

kresli

nesouhlas

tvor

obhajuj

foť

přemýšlej

obdivuj

zůstaň

ukazuj

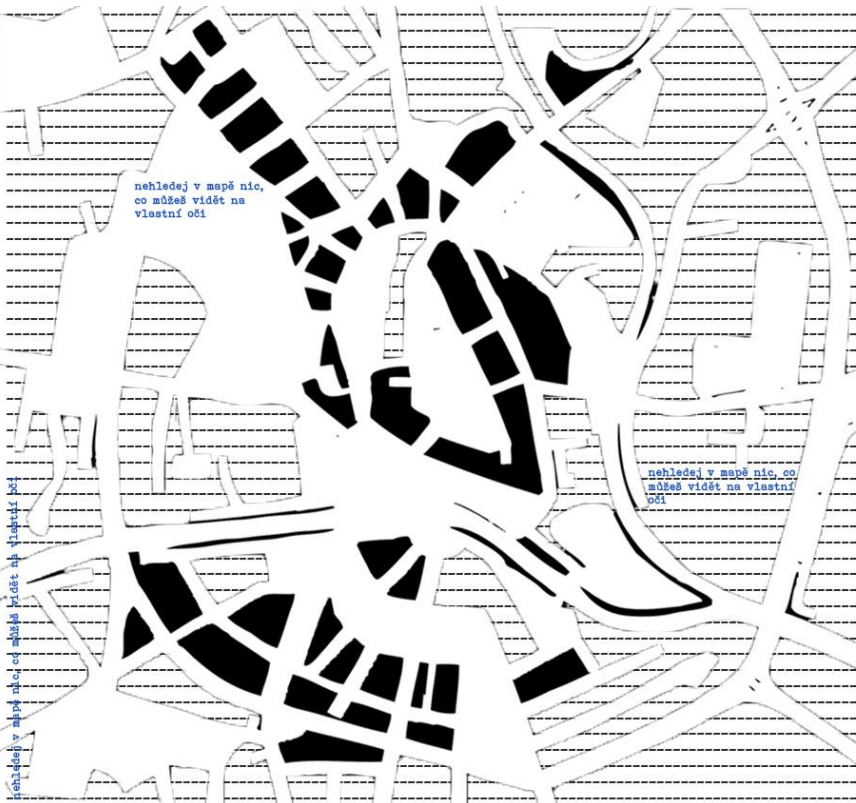
divěj

mluv

hledej

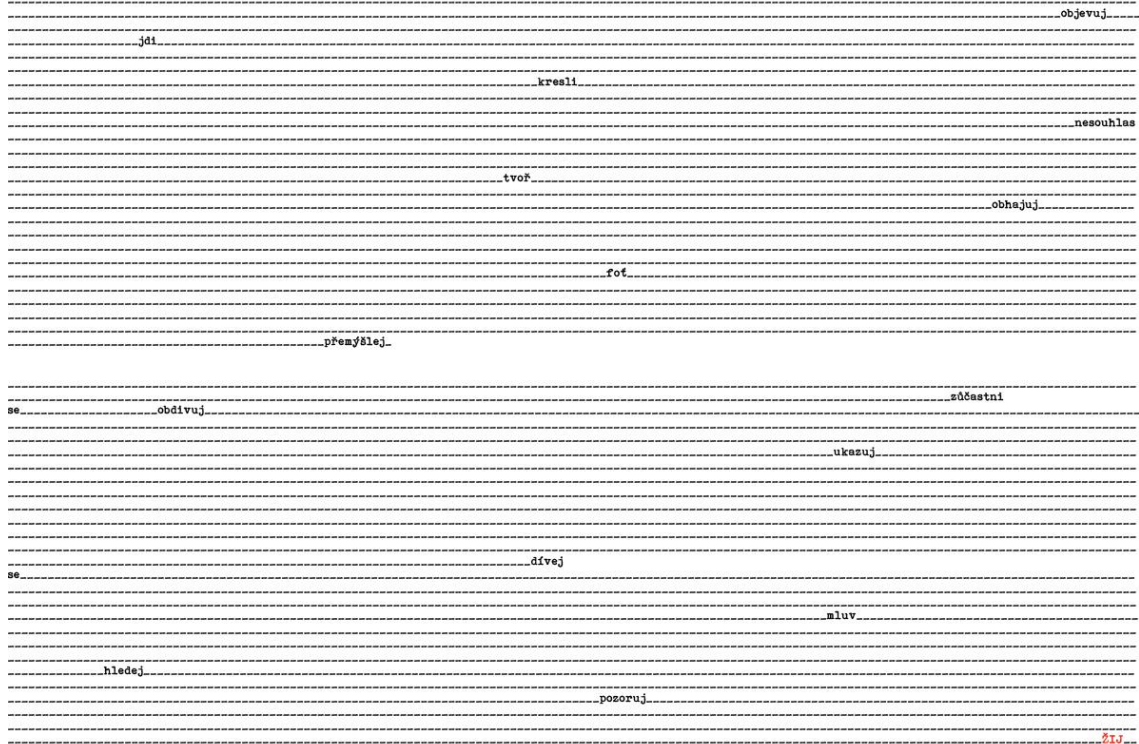
pozoruj

hurid?.gjtuoold
 getrhhvoqlqpc
 bh!jczb.ngirpo
 kidchci žít
 veřejně v
 hradci
 královéhfur-
 nas cknaj-
 saildhei
 hut\
 líbí/nelíbí
 tady se bojím
 nikdy jsem tu
 nebyl/a
 sem chodím s
 přáteli
 tady to žije
 tady relaxuji
 chtělo by to
 změnu

Obrázek 99 přední strana slepé mapy

nehledej v mapě nic, co můžeš vidět na vlastní oči.

Obrázek 100 zadní strana slepé mapy

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo prozkoumat možnosti využití vizuální kultury městského veřejného prostoru pro rozvoj vizuální gramotnosti ve výuce výtvarné výchovy a jejich praktickou realizaci ve výuce na základní umělecké škole a gymnáziu. Teoretická část práce objasnila, že kultura veřejného prostoru nabízí širokou škálu námětů zahrnující nejen žánry vysokého umění, ale také oblasti populárního umění, médií, grafického designu a kýče. Možnosti využití zmíněných oblastí vizuální kultury ve výuce výtvarné výchovy byly zkoumány z hlediska teoretických statí o historii a funkci výtvarného umění ve veřejném prostoru a vizuální gramotnosti zasazených do kontextu města – místa pro rozvoj vizuální gramotnosti. V praktické části práce byla rozvinuta myšlenka důležitosti diskuse o veřejném prostoru pro vyslovení vlastního názoru potřebná pro posilování kritického nahlížení na svět. Studenti měli možnost podívat se na své město a jeho vizuální kulturu pod vlastním úhlem na základě prezentované teoretické základny. Sběr dat, diskuse a tvořivá činnost požadovaly aktivní účast a nabídly absolutní svobodu vyjádření v hranicích předloženého zadání. Na tomto místě je vhodné konstatovat, že většina studentů se s podobnou formou práce a způsobem čerpání inspirace setkali poprvé. Účastníci projektu začali po realizaci tvořivých činností čerpajících inspiraci z vizuální kultury městského prostředí nahlížet na své město jinak než pouze jako na komplex architektonické zástavby a míst, která jsou součástí jejich každodenních životů. Tím byl naplněn jeden z nejdůležitějších cílů této práce – schopnost kritického myšlení a nahlížení na svět okolo sebe. Na otázku, jež nás provázela od začátku realizace projektu až po jeho konec „*Co pro vás znamená město?*“, jsme na konci naší spolupráce slyšeli mimo jiné také slova společenství, život, moje součást, kultura. Přeměnu pohledu na prostor, ve kterém trávíme svůj život, považuji za velmi důležitou a v konceptu této práce stěžejní.

SEZNAM PARAFRÁZOVANÉ LITERATURY

BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4078-1.

BENJAMIN, Walter. Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit: drei Studien zur Kunstsoziologie. 22. Aufl. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1996, 15-35 s. Edition Suhrkamp. ISBN 3-518-10028-9.

BERGER, John, Sven BLOMBERG, Chris FOX, Michael DIBB a Richard HOLLIS. Způsoby vidění. V Praze: Labyrint, 2016. Labyrint fresh eye. ISBN 978-80-87260-78-4.

BOURRIAUD, Nicolas. Postprodukce: kultura jako scénář: jak umění nově programuje současný svět. Praha: Tranzit, 2004. Navigace. ISBN 80-903452-0-4.

ČECHOVA, Dora. Život a sochy Olbrama Zoubka. Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-3127-1.

DYTRTOVÁ, Kateřina, HRUŠKOVÁ, Adéla, ed. Objekt zájmu. V Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 2012. ISBN 978-80-7414-547-6.

FULKOVÁ, Mária. Výtvarná výchova: časopis pro výtvarnou a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1992. ISSN 1210-3691.

GALAJDOVÁ, Katarína, ed. Možnosti mimoškolního vzdělávání: sborník příspěvků. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-803-1.

HORÁČEK, Radek a Jan ZÁLEŠÁK, ed. Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4371-8.

KESNER, Ladislav. Marketing a management muzeí a památek. Praha: Grada, 2005. Expert (Grada). ISBN 80-247-1104-4.

KULKA, Tomáš. Umění a kýč. Vyd. 2., rozš. Praha: Torst, 2000. ISBN 80-7215-128-2.

LESÁK, František. "--vidím jen to, co vím". Zlín: Archa, 2013. Archaars. ISBN 978-80-87545-15-7.

MERHAUT, Vladislav, PAVELKA, Zdenko, ed. Grafik Vladimír Boudník. Praha: Torst, 2009, 32 s. ISBN 978-80-7215-382-4.

MIRZOEFF, Nicholas. Úvod do vizuální kultury. Praha: Academia, 2012. Vizuální studia. ISBN 978-80-200-1984-4.

NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: krajina, místo, architektura. 2. vyd. Přeložil Petr KRATOCHVÍL, přeložil Pavel HALÍK. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5.

PAVLÍČKOVÁ, Kateřina, ed. Umělecké dílo ve veřejném prostoru: [katalog 4. výroční výstavy Sorosova centra současného umění : 2.10.1997-2.11.1997, Veletržní palác, Praha]. Praha: Sorosovo centrum současného umění, 1997.

STURKEN, Marita a Lisa CARTWRIGHT. Studia vizuální kultury. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-556-1.

ŠÉPKA, Jan a Mirka TŮMOVÁ. Jak se dělá město. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2015. ISBN 978-80-87064-15-3.

VYSEKALOVÁ, Jitka a Jiří MIKEŠ. Reklama: jak dělat reklamu. 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2018, 91-101 s. ISBN 978-80-247-5865-7.

ZAHRÁDKA, Pavel. Vysoké versus populární umění. V Olomouci: Periplum, 2009. ISBN 978-80-86624-48-8.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

BEKOVÁ, Monika a Jana MUSILOVÁ. Umění ve veřejném prostoru: série řízených rozhovorů s teoretiky umění a umělci : Žižka, Koleček, Zet, Šedá, Kohout, Klodová, Dick. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4078-1.

BERGER, John, Sven BLOMBERG, Chris FOX, Michael DIBB a Richard HOLLIS. Způsoby vidění. V Praze: Labyrint, 2016. Labyrint fresh eye. ISBN 978-80-87260-78-4.

BOURRIAUD, Nicolas. Postprodukce: kultura jako scénář: jak umění nově programuje současný svět. Praha: Tranzit, 2004. Navigace. ISBN 80-903452-0-4.

DYTRTOVÁ, Kateřina, HRUŠKOVÁ, Adéla, ed. Objekt zájmu. V Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 2012. ISBN 978-80-7414-547-6.

FULKOVÁ, Mária. Výtvarná výchova: časopis pro výtvarnou a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1992. ISSN 1210-3691.

HORÁČEK, Radek a Jan ZÁLEŠÁK, ed. Aktuální otázky zprostředkování umění: teorie a praxe galerijní pedagogiky, vizuální kultura a výtvarná výchova. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4371-8.

KESNER, Ladislav. Marketing a management muzeí a památek. Praha: Grada, 2005. Expert (Grada). ISBN 80-247-1104-4.

KIRCHNER, Jirí. Psychologie prožitku a dobrodružství: pro pedagogiku a psychoterapii. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2562-5.

KULKA, Tomáš. Umění a kýč. Vyd. 2., rozš. Praha: Torst, 2000. ISBN 80-7215-128-2.

LESÁK, František. "--vidím jen to, co vím". Zlín: Archa, 2013. Archaars. ISBN 978-80-87545-15-7.

MIRZOEFF, Nicholas. Úvod do vizuální kultury. Praha: Academia, 2012. Vizuální studia. ISBN 978-80-200-1984-4.

NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: krajina, místo, architektura. 2. vyd. Přeložil Petr KRATOCHVÍL, přeložil Pavel HALÍK. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5.

PAVLÍČKOVÁ, Kateřina, ed. Umělecké dílo ve veřejném prostoru: [katalog 4. výroční výstavy Sorosova centra současného umění : 2.10.1997-2.11.1997, Veletržní palác, Praha]. Praha: Sorosovo centrum současného umění, 1997.

SLAVÍK, Jan a Petr WAWROSZ. Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky. 2., ekonomické vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7290-498-3.

STURKEN, Marita a Lisa CARTWRIGHT. Studia vizuální kultury. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-556-1.

ŠÉPKA, Jan a Mirka TŮMOVÁ. Jak se dělá město. Praha: Prostor - architektura, interiér, design, 2015. ISBN 978-80-87064-15-3.

VYSEKALOVÁ, Jitka a Jiří MIKEŠ. Reklama: jak dělat reklamu. 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-5865-7.

ZAHRÁDKA, Pavel. Vysoké versus populární umění. V Olomouci: Periplum, 2009. ISBN 978-80-86624-48-8.

ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. Výkladový slovník cestovního ruchu. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

SEZNAM CITOVANÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Černigov zmizí z Hradce během čtyř měsíců Zdroj: https://hradecky.denik.cz/zpravy_region/cernigov-zmizi-z-hradce-behem-ctyr-mesicu-20170810.html. Hradecký deník [online]. Hradec Králové: Hradecký deník, 2017 [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: https://hradecky.denik.cz/zpravy_region/cernigov-zmizi-z-hradce-behem-ctyr-mesicu-20170810.html

Eva je jednou z nejzdařilejších soch. Hradecký deník [online]. Hradec Králové: Hradecký deník, 2011 [cit. 2019-06-12]. Dostupné z: Eva je jednou z nejzdařilejších soch Zdroj: https://hradecky.denik.cz/kultura_region/eva-je-jednou-z-nejzdarilejsich-soch20110614.html

HEŘMANOVÁ, Eva, Jan JAROLÍMEK, Eva KOZAROVÁ a Ondřej PEŠEK. Vizuální smog (smog visual). Artslexikon [online]. Praha: artslexikon, 2012 [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: http://artslexikon.cz/index.php/smog_vizu%a1ln%c3%ad

HEŘMANOVÁ, Eva. Kýč (kitsch). Artslexikon [online]. Praha: artslexikon, 2012 [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <http://www.artslexikon.cz/index.php?title=K%C3%BD>

JOSEF, Vostárek. Bude nakonec unikátní hotel Černigov památkou?. ČT 24 [online]. Praha: ČT 24, 2014 [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1006536-bude-nakonec-unikatni-hotel-cernigov-pamatkou>

JOSEF, Vostárek. Komplex budov místo hotelu Černigov má zásadně změnit podobu centra Hradce Králové. ČT 24 [online]. Praha: ČT 24, 2014 [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1005588-komplex-budov-misto-hotelu-cernigov-ma-zasadne-zmenit-podobu-centra-hradce-kralove>

Radnice Černigov nezachrání. Stavba nového hotelu se blíží Zdroj: https://hradecky.denik.cz/zpravy_region/radnice-cernigov-nezachrani-stavba-noveho-hotelu-se-blizi-20190129.html. Hradecký deník [online]. Hradec Králové: Hradecký deník, 2019 [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: https://hradecky.denik.cz/zpravy_region/radnice-cernigov-nezachrani-stavba-noveho-hotelu-se-blizi-20190129.html

ZÁLESKÝ, Petr. Demolice hradecké ikony má zpoždění, hotel Černigov letos nepadne. IDNES.cz [online]. Praha: iDNES.cz, 2018 [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hradec-kralove/zpravy/zpozdeni-demolice-hotel-cernigov-hradec-kralove.A180205_380971_hradec-zpravy_the

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	51
Obrázek 2 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	52
Obrázek 3 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	52
Obrázek 4 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	53
Obrázek 5 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	53
Obrázek 6 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	54
Obrázek 7 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	54
Obrázek 8 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	55
Obrázek 9 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	55
Obrázek 10 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	56
Obrázek 11 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	56
Obrázek 12 foto: archiv autorky.....	58
Obrázek 13 foto: archiv autorky.....	58
Obrázek 14 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	65
Obrázek 15 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	66
Obrázek 16 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	66
Obrázek 17 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	67
Obrázek 18 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	68
Obrázek 19 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	69
Obrázek 20 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	69
Obrázek 21 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	70
Obrázek 22 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	70
Obrázek 23 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	70
Obrázek 24 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	71
Obrázek 25 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	71
Obrázek 26 archiv autorky: " Nerd café".....	75
Obrázek 27 archiv autorky: "Silné café".....	75
Obrázek 28 archiv autorky: "Showcine – kino".....	76
Obrázek 29 archiv autorky: "Obchod s Dobbyho ponožkami".....	76
Obrázek 30 archiv autorky: "Café u sloního klobouku".....	76
Obrázek 31 archiv autorky: "Vodníkův bar".....	77
Obrázek 32 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	77

Obrázek 33 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	77
Obrázek 34 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	78
Obrázek 35 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	78
Obrázek 36 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	78
Obrázek 37 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	79
Obrázek 38 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	80
Obrázek 39 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	81
Obrázek 40 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	81
Obrázek 41 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	82
Obrázek 42 foto: žák 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	82
Obrázek 43 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ.....	82
Obrázek 44 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	83
Obrázek 45 foto: žákyně 3. ročníku 2. stupně ZUŠ	83
Obrázek 46 původní fotografie	86
Obrázek 47 archiv autorky: "Plakáty jako vyšité"	86
Obrázek 48 původní fotografie	87
Obrázek 49 archiv autorky: "Z kopečka do kopečka".....	87
Obrázek 50 původní fotografie	88
Obrázek 51 archiv autorky: "Retro potraviny"	88
Obrázek 52 původní fotografie	89
Obrázek 53 archiv autorky: "Červenobílá"	89
Obrázek 54 původní fotografie	90
Obrázek 55 archiv autorky: "Vyběleno"	90
Obrázek 56 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	91
Obrázek 57 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	91
Obrázek 58 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	91
Obrázek 59 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	92
Obrázek 60 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	92
Obrázek 61 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	93
Obrázek 62 foto: žák 3.ročníku 2.stupně ZUŠ.....	93
Obrázek 63 foto: archiv autorky	95
Obrázek 64 foto: archiv autorky	96
Obrázek 65 foto: archiv autorky	96
Obrázek 66 foto: archiv autorky	96
Obrázek 67 foto: archiv autorky	99

Obrázek 68 foto: archiv autorky	99
Obrázek 69 foto: archiv autorky	100
Obrázek 70 foto: archiv autorky	100
Obrázek 71 foto: archiv autorky	101
Obrázek 72 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	102
Obrázek 73 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	103
Obrázek 74 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	103
Obrázek 75 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	104
Obrázek 76 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	104
Obrázek 77 foto: žák 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	105
Obrázek 78 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	105
Obrázek 79 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	106
Obrázek 80 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	106
Obrázek 81 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	107
Obrázek 82 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	107
Obrázek 83 foto: žákyně 3.ročníku 2. stupně ZUŠ	108
Obrázek 84: archiv autorky	112
Obrázek 85: archiv autorky	112
Obrázek 86: archiv autorky	113
Obrázek 87: archiv autorky	113
Obrázek 88: archiv autorky	113
Obrázek 89: archiv autorky	114
Obrázek 90: archiv autorky	114
Obrázek 91 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	118
Obrázek 92 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	119
Obrázek 93 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	119
Obrázek 94 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	119
Obrázek 95 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	120
Obrázek 96 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	120
Obrázek 97 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	120
Obrázek 98 foto: žákyně 3.ročníku 2.stupně ZUŠ	121
Obrázek 99 přední strana slepé mapy	125
Obrázek 100 zadní strana slepé mapy	125